

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA VÝTVARNÉ KULTURY

**VLIV VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ NA BAREVNOU
PŘEDSTAVIVOST PŘEDŠKOLÁKŮ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Zuzana Chaloupková

Učitelství pro mateřské školy

PaedDr. Rudolf Podlipský, Ph.D.

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni 15. dubna 2015

.....
vlastnoruční podpis

TÍMTO BYCH CHTĚLA PODĚKOVAT PANU PAEDDR. RUDOLFU PODLIPSKÉMU PHD. ZA
OCHOTU, VELMI CENNÉ RADY A PROFESIONÁLNÍ VEDENÍ MÉ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINAL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

Anotace

Práce informuje čtenáře o problematice rozvoje barevné představivosti předškoláků ve výtvarné výchově. Teoretická část se zabývá barvou a jejími vlivy na život, výtvarnou výchovou a představivostí. V závěru jsou popsány výsledky výzkumného šetření, jejich vzájemné porovnání, porovnání s teoretickou částí práce a doporučení pro čtenáře, kteří by se tématem chtěli zabývat.

Klíčová slova

Barva, výtvarná výchova, výtvarné činnosti, výtvarný projev dítěte, představivost, předškolní dítě

Annotation

This work informs about the development of preschooler's colours imagination in art. A theoretical part describes colours and its influences in a life, art and imagination. In the end are described results of research of comparing each other and comparing with a theoretical part of a work and recommendation for the readers, who would like to work with this topic.

Keywords

Colour, art, methods of art, child's expression of art, imagination, preschool child

OBSAH

1	ÚVOD	2
2	O BARVĚ	3
2.1	O BARVĚ	3
2.2	VNÍMÁNÍ BARVY	5
2.3	VLIV BARVY NA VNÍMÁNÍ	5
2.4	VLIV BARVY NA PROŽÍVÁNÍ.....	6
2.5	VÝTVARNÉ ČINNOSTI	7
2.5.1	Výtvarný projev dítěte	9
2.5.2	Výtvarná představivost.....	12
3	VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	14
3.1	VÝCHODISKA VÝZKUMU.....	14
3.2	METODY A PRŮBĚH VÝZKUMU.....	15
3.3	OBSAHOVÁ ANALÝZA TEXTŮ.....	17
3.3.1	Tvořím, tvoříš, tvoříme	17
3.3.2	Dívej se, tvoř a povídej!	25
3.3.3	Výtvarné čarování.....	30
3.4	INTERVIEW	37
3.4.1	Seznam otázek obsažených v interview:	37
3.4.2	Interpretace výsledků	38
4	ZÁVĚRY	43
	PŘÍLOHY	I

1 ÚVOD

Při výběru tématu pro mou bakalářskou práci jsem se ihned rozhodla zvolit téma na katedře výtvarné kultury. Téma „Vliv výtvarných činností na barevnou představivost předškoláků“ mě zaujalo na první pohled. Tato problematika mi přišla velmi zajímavá, proto jsem se o ní chtěla dozvědět více. Při hledání literatury, kdy jsem prošla databáze České národní knihovny a knihoven ZČU, jsem zjistila, že se žádný z autorů problematikou barevné představivosti dosud přímo nezabýval. Na tohle konkrétní téma nebyla zatím zpracována ani žádná bakalářská práce, do které bych mohla nahlédnout. Z těchto důvodů jsem téma pojala z obecnějšího pohledu, protože je velmi obsáhlé.

Druhou kapitolou, týkající se teoretické části, se zabývám barvou v obecné rovině. V následujících podkapitolách se věnuji vnímání barvy a jejích vlivech na vnímání a prožívání a výtvarným činnostem. Zde popisuji výtvarné činnosti a jejich druhy, mezi které patří výtvarné vnímání, výtvarná tvorba a výtvarná imaginace. Dále vysvětluji pojem výtvarný projev dítěte, kde se zabývám znaky výtvarného projevu, významu barvy ve výtvarném projevu a zvláštnostmi barevnosti. V závěru teoretické části se ve zkratce zmiňuji o výtvarné představivosti, která se tématu také týká, jak jistě napovídá už název mé práce.

Praktická část je zaměřena na výzkumné šetření, které jsem provedla metodou obsahové analýzy textů a strukturovaného interview. Obsahovou analýzou textů jsem došla k výtvarným úkolům, které jsou v nich nabízené, a ty jsem dále zpracovala. Interview jsem zvolila strukturované (pevně dané otázky). Vše jsem shrnula do komentářů a z těch nakonec vyvodila závěr.

Výzkumným šetřením jsem si chtěla ověřit to, co uvádí odborná literatura o barvě obecně a v životě dítěte, a to na základě analýzy výtvarných úkolů uvedených ve 3 publikacích a interview. V závěru jsem obě výzkumná šetření porovnála, zda se závěry obou výzkumných metod shodují a v jaké míře. Do přílohy jsem vložila obrázky k textu, pro jeho snadnější pochopení, popř. lepší představu o popisované problematice. Přiložila jsem i vzorový podklad pro strukturované interview a pro podložení odpovědí respondentů i zápisy z interview.

2 O BARVĚ

V této kapitole jsem se zaměřila na pojem barva, vnímání barvy, vliv barvy na vnímání a prožívání, zabývala jsem se i výtvarnou činností, do které spadá výtvarné vnímání, tvorba a imaginace. Na konci kapitoly jsem zmínila výtvarnou představivost.

2.1 O BARVĚ

Zde jsem se zabývala barvou z obecnějšího hlediska, stručně jsem popsala, co tento pojem znamená a jaké barvy a jejich vlastnosti známe.

Obecně barva je spojena se světlem. Pouze díky světlu můžeme věci vidět v takových barvách, v jakých je vidíme. Je to vlastně vjem, který vychází z našeho mozku a myslí. (Šikl, 2012) Barva může, jak uvádí V. Roeselová, vyjadřovat i „*pigment, barvivo, nátěrovou hmotu, která má svůj tón, sytost a světlost*“. Při vnímání nějaké barvy se u člověka objeví pocitová reakce a „*barvami také vyjadřuje své představy a duševní stavy*“. (V. Roeselová, 2004, s. 236)

V tom, jaké barvy užívá malíř a jaké se užívají např. ve fyzice, při fotografování je rozdíl. Malíř používá odlišné barvy, a to takové, které mají své názvy (siena, okr, cinobr,...) Ovšem většina barev název nemá a to nejspíš proto, že existuje „*více než milion barevných tónů*“, jak uvádí V. Roeselová. Barvy existují základní (červená, žlutá, zelená, modrá, černá, bílá) a odvozené. Odvozené vytvoříme z barev základních, ale jen za předpokladu, že jsou v původním odstínu a neobjevuje se v nich příměs jiných (sousedních) barev. „*Nejsou-li jimi otepleny nebo ochlazeny.*“ (V. Roeselová, 2004, s. 236) Dále se barvy mísí se sousedními barvami. To znamená, že dochází ke „*sčítání jejich hodnot, při němž vznikají barvy nové*“. Říkáme jim barvy aktivní, pestré. Oproti barvám aktivním (pestrým), které jsou všechny barvy, které známe, např. barvy duhy, existují barvy neutrální (bílé, šedé, černé). „*Pokud v malbě plynule přechází jedna barva do druhé, hovoříme o modulaci barev*“. (V. Roeselová, 2004, s. 237)

H. Frieling spolu s X. Auerem ve svých příkladech ukazují, že každá barva má svůj protějšek- barvu ležící naproti. To si můžeme ukázat na modelu trojúhelníku, do jehož vrcholů zaznamenáme barvy základní a následně „*mezi ně klademe jejich odvozeniny (mezi žlutou a červenou oranžovou, mezi modrou a žlutou zelenou, mezi modrou a červenou fialovou)*“. Tím se vytvoří kruh, „*kde barvy ležící proti sobě, jsou barvy komplementární, doplňkové- žlutá a fialová, oranžová a modrá, zelená a červená*“. (V. Roeselová, 2004, s. 237)

Nejznámějším znakem barvy je barevný tón, díky kterému můžeme určit základní barvu. Barevný tón má „*různé hodnoty jasů*“. Pokud se v barvě zaměříme na podíl barevného tónu a neutrálních barev (bílá šedá), mluvíme o sytosti (jinak saturace, chroma). „*Například červenou barvu s 50% podílem bílé budeme vnímat jako růžovou.*“ (R. Šikl, 2012, s. 87) Jak určitě víme, každá barva může mít i několik odstínů, může být různě sytá i světlá, ačkoliv jde stále o jednu a tu samou barvu. „*Světlost barvy určuje míra jejího světla, sytost barvy charakterizuje čistota odstínů.*“ (V. Roeselová, 2004, s. 237) Jaká je barva sama o sobě, když opomeneme již výše zmíněný tón nebo odstín, nám popisuje kvalita barvy. Pomocí barev a jejich odstínů můžeme objevit i různé odlišnosti, jako je složení přírodnin, pokrmů, ale také diagnostikovat problém v našem těle. (R. Šikl, 2012) V Munsellově atlasu barev, který uvádí Šikl, můžeme najít přes 1000 barevných vzorků. Ovšem na otázku, kolik barev dokáže člověk rozlišit, nelze přesně odpovědět, přestože na toto téma bylo provedeno mnoho zkoumání, pokusů a experimentů (prováděl např. Titchener v roce 1896, Boring 1939). (R. Šikl, 2012)

„*Systému, který by umožnil přesně měřit a klasifikovat barvy pro průmysl, položil základy W. Ostwald.*“ Ten přidal do kruhu základních barev zelenou a „*vyrovnal tak proporční zastoupení barev v kruhu*“. Z tohoto schématu „*vychází švédský tzv. přirozený barevný systém (NCS), určený výtvarné výchově*“.(viz obr. I), (V. Roeselová, 2004, s. 238) Ovšem je nutné si uvědomit, „*že žádný barevný systém není dokonalý, ale je poplatný účelu, kterému slouží*“. (V. Roeselová, 2004, s. 239)

U dětí existuje i tzv. barevné slyšení, které je velmi dobře vyvinuto, ovšem nevyvíjí se příliš dlouho a časem může začít vyhasínat. Znamená to, že pokud na děti mluvíme nebo děti poslouchají nějaké nahrávky, u určitých hlásek a slov se jim vybavuje jedna stejná barva (u dnů v týdnu, jmen, měsíců). Takže pokud mluvíme s dítětem a řekneme slovo pondělí, může se mu vybavit např. zelená barva a to pokaždé, kdy tohle slovo uslyší. „*Určité věci jsou v naší představě od počátku spojeny s určitými barvami.*“ (J. Uždil, 1980, s. 55) To platí pro všechny lidi, bez ohledu na věk. Když se např. před někým zmíníte o lese a stromech, tento člověk si vybaví zelenou barvu. Při řeči o třešních, malinách, jablcích se člověku vybaví barva červená. Stejně tak, když někdo prohlásí „*máš krásné kaštanové vlasy*“, jistě každý pochopí, že vlasy jsou hnědé. „*Existuje tedy určitá stabilita vztahů mezi barvou, tvarem a obsahem.*“ (J. Uždil, 1980, s. 55)

2.2 VNÍMÁNÍ BARVY

V této kapitole jsem se zaměřila na to, jakým způsobem barvu vnímáme a co přesně vnímáme. Rozdělují ji, stejně tak jako Šikl ve své knize, na dvě části- vliv barvy na prožívání a vliv barvy na vnímání. O tématu jsem se rozepsala ve smyslu, jak na nás barvy působí, co všechno ovlivňují, a uvedla jsem dvě teorie týkající se vnímání barev.

Vnímání barev je nejenom fyzikální, ale i fyziologický a psychologický proces. (R. Šikl, 2012) Barvu nevnímáme stále, ale pouze tehdy, když je na ní zaostřena naše pozornost. To znamená, že vidíme převážně bezbarvě- uvědomujeme si tvary, světlo, vzdálenosti, ale ne barvy. Například při čtení vnímáme smysl, obsah apod., ale už ne tvary písmen. (J. Uždil, 1980) Vnímání barev je způsobeno tím, že dokážeme pozorovat dopadající světlo. Toto světlo má vždy určitou vlnovou délku, která určuje různorodost barev. (R. Šikl, 2012)

U dětí se barevné vnímání, neboli barvocit, rozvíjí postupně s přibývajícím věkem. Z psychologického hlediska, jak uvádí Vágnerová, děti po narození dokáží vnímat pouze dvě barvy- zelenou a červenou. Až po dvou měsících se začíná rozvíjet vnímání i ostatních (základních) barev. Ovšem děti v tomto věku mají raději červenou a modrou barvu, ve srovnání se zelenou a žlutou barvou. Psychologové se domnívají, že upřednostňování jedné barvy je z části vrozené. (M. Vágnerová, 2005) Pokud dojde k poruše barvocitu, znamená to, že u některých fotoreceptorů chybí zrakový pigment. Tuto poruchu známe pod pojmem barvoslepost. V předškolním věku se začíná objevovat také „barevné vidění“, kdy děti začínají vnímat i barvy doplňkové, jako jsou například fialová a oranžová. (J. Čížková, 1999)

2.3 VLIV BARVY NA VNÍMÁNÍ

Podkapitolou jsem navázala na vnímání barvy, ovšem zaměřila jsem se konkrétně na to, jak barva ovlivňuje vnímání věcí, se kterými se běžně setkáváme.

Barvy nepůsobí jen na naše prožívání a psychiku, ale i na vnímání a to v každodenních situacích a činnostech. Vnímání barev má na nás velký vliv, jak zmiňuje Šikl, i v oblasti sportu při rozlišování hráčů, rozdělení hřišť a v neposlední řadě vnímání polohy a pohybu hracího míče či jiného náčiní (jejich polohu vnímáme díky kontrastním barvám, např. bílo-černý míč na zeleném hřišti). Nejenom na lidi, ale i na zvířata, má vnímání velký vliv. Ta se díky barevnosti rostlin, plodů, zbarvením peří a srsti zvířat apod., správně rozhodují při hledání potravy nebo vhodného adepta

na páření. Pro některé druhy zvířat je barevnost okolí důležitá pro to, aby našli svou potravu a mohli přežít (např. včela). Některá zvířata se díky barevné rozmanitosti přírody dokáží schovat před predátorem nebo svou kořistí tak, aby nebyla vidět a nešlo je rozpoznat od okolí.

Ovšem naše vnímání a zrak lze také oklamat a k tomu můžeme využít kamufláž. Při té se snažíme skrýt něco, co nechceme, aby druzí viděli nebo si mysleli, že daná věc vypadá lépe, než ve skutečnosti. Využívá se jak v kosmetice (zakrývání pupínků na obličeji), ve vojenství (ukrytí před nepřítelem) i v potravinářství (nasvětlení některých potravin, aby vypadaly čerstvé, přestože tomu tak není). Lze ji využít i ve vizuálním umění, jako motiv. Tzn., když určitému předmětu přiřadíme odlišnou barvu (taková barva, která není pro daný předmět standardní), budeme daný předmět poznávat pomaleji než obvykle. Díky tomu, jak na nás barvy působí, můžeme říci, že nám nejvíce pomáhají „*při detekci a identifikaci podnětu*“, jak uvádí, ve své publikaci i R. Šikl. (R. Šikl, 2012)

O vnímání barev existují různé teorie, ovšem R. Šikl zmiňuje pouze dvě, základní teorie- trichromatická teorie a teorie oponentního procesu. O obou těchto teoriích se nyní ve zkratce zmíním. Trichromatická teorie vznikla na základě bádání v 18. století, kdy se zjistilo, že určité (libovolné) barvy můžeme dosáhnout smícháním pouhých tří základních barev. To znamená, že díky třem receptorovým systémům a jejich činnosti vzniká vjem barvy. Tato teorie se poprvé objevila v roce 1777 v knize George Palmera. O tuto teorii se postupem času zajímalo mnoho badatelů, kteří ji o několik poznatků obohatili svými novými zkušenostmi, informacemi a poznáním (např. Young, Helmholtz). Druhá teorie, teorie oponentního procesu (Hering), pojednává o tom, že pokud vnímáme, začnou fungovat „oponentní mechanismy“. Podle R. Šikla působí tyto dvě teorie protikladně, ale ve skutečnosti to tak není. Časem se ukázalo, že obě teorie „*popisují různé úrovně zpracování barev ve zrakovém systému*“. (R. Šikl, 2012)

2.4 VLIV BARVY NA PROŽÍVÁNÍ

Touto podkapitolou jsem opět navázala na vnímání barvy, tentokrát v oblasti prožívání. Zmínila jsem vliv na prožívání estetické, na psychiku a na pocity.

S barvami se setkáváme všude kolem nás, většinou při všem, co děláme. Barvy, při různých činnostech, působí na naše prožívání a toho samozřejmě využívají lidé v oblasti módního návrhářství, malířství, televizních reklam apod. Veškeré barvy a jejich odstíny nás zaujmou na první pohled a to je důkazem toho, že barvy působí opravdu

na naše prožívání (estetické). Může nás okouzlit mnoho různých barev na mnoha místech. Jako příklad uvedu, stejně jako R. Šikl, barevnost třpytícího se sněhu na slunci. Samozřejmě nás barva neovlivňuje pouze v estetickém prožívání, ale také v psychice. Dokáže v nás vyvolat příjemné pocity, nabudit nás k nějaké aktivitě (teplé barvy, které jsou považovány za aktivní, způsobující v nás vzrušení a radost) nebo nás naopak rozzuřit a vyvolat v nás smutek (většinou barvy studené, které jsou považovány za pasivní, vyvolávající klid, až smutek). Ovšem toto působení barev se dá využít, ve prospěch tělesně a duševně nemocných lidí, jako terapie. (R. Šikl, 2012)

Barvy působí nejenom na naše prožívání, ale i na naše pocity. A to např. tím, že předměty, se kterými přicházíme do styku v běžném životě, u nás mohou způsobovat různé emoce. Podle R. Šikla, v takovém případě dává barva předmětu, jinými slovy, určitý emocionální nádech. (R. Šikl, 2012) To znamená, že někteří lidé se mohou v zeleně vymalovaném pokoji cítit dobře a klidně, ovšem u jiných lidí může zelená barva vyvolat neklid a neútlunost. To se může projevit na jejich emocích.

Jak barva působí na lidské prožívání, uvádí Šikl ve čtyřech rovinách:

- „1) preferování některých barev nebo barevných kombinací*
- 2) estetického prožitku spojeného s působením barev*
- 3) změn emočního stavu při určité barevnosti podnětové kompozice*
- 4) významových asociací vyvolaných zbarvením podnětu“*

(R. Šikl, 2012, s. 80)

2.5 VÝTVARNÉ ČINNOSTI

V této podkapitole jsem se zabývala obecně výtvarnou výchovou, která je důležitou složkou vzdělávání v mateřské škole. Do výtvarné výchovy patří samozřejmě i výtvarné činnosti, které se dělí na výtvarné vnímání, tvorbu a imaginaci, o kterých jsem se ve zkratce zmínila.

Podle H. Hazukové jde o proces, při kterém záměrně působíme na děti pomocí speciálních prostředků a má samozřejmě i určitý cíl, učivo, obsah a systém. Rozdělit pojem „výtvarná výchova“ můžeme na dva přívlastky: „výtvarný“ a „výchova“. Výchovou rozumíme dlouhodobější proces, kterým chceme dosáhnout určitých cílů, které jsme si předem určili, jak uvádí H. Hazuková. Ta nám dále rozděluje přívlastek „výtvarný“ na dva základní významy:

1. technický – využívají se v něm prostředky, které působí převážně na vizuálně-haptické prostředky (zrak a hmat), a tím se výtvarná výchova liší např. od výchovy literární, pohybové, rozumové, mravní apod. (různé výchovy, které se realizují také pomocí speciálních prostředků)

2. hodnotící- „*vypovídá o zvláštní vlastnosti předmětů či jevů*“
 „*Součástí jejího obsahu i jejím prostředkem*“ jsou výtvarné činnosti, kterými výtvarnou výchovu realizujeme. Jde tedy o „*činnosti s výtvarnými prostředky*“, ovšem výtvarná výchova má i prostředky další. (H. Hazuková, 2011, s. 38)

Výtvarné činnosti

Výtvarné činnosti můžeme klasifikovat „*z několika možných hledisek*“. (H. Hazuková, 2005, s. 38) Z těchto hledisek vybrala Hazuková vnitřní a vnější procesy a přetvářecí momenty. Určité výtvarné aktivity lze realizovat na základě průběhu procesu a jejich druhu výsledku ve třech základních výtvarných činnostech: výtvarné vnímání, výtvarná imaginace a výtvarná tvorba. (H. Hazuková, 2005)

Výtvarné vnímání

Výtvarné vnímání není hmotné, ani při něm nedochází k nějakému přetváření objektu, protože se jedná o „*vnitřní činnost*“, která je spojena s poznáváním, prožíváním a hodnocením a „*je nutnou podmínkou tvorby*“. (H. Hazuková, 2005, s. 38) To znamená, že je spojeno „*se zvláštními změnami v psychice*“ u právě vnímajícího dítěte. (H. Hazuková, 1995, s. 12) Může se projevat vnějšími činnostmi, které lze vyvodit z mimiky, vysloveného názoru aj.

„*Výtvarně vnímané mohou být všechny vlastnosti objektů a jevů okolního světa, které jsou vnímatelné zrakem a hmatem.*“ Vnímání objektů lze tedy považovat za vnímání „*výtvarných vyjadřovacích prostředků*“. (H. Hazuková, 1995, s. 12) To mohou být prvky výtvarné řeči, vztahy mezi nimi (kompoziční principy), procesy tvorby, popř. instrumentály, materiály a techniky použité při realizaci, jak uvádí H. Hazuková. (H. Hazuková, 1995)

Výtvarná tvorba

Jako další výtvarnou činnost zmíním výtvarnou tvorbu, která je podmíněna výtvarným vnímáním a dochází při ní k poznání, hodnocení, prožívání skutečnosti apod. (H. Hazuková, 2005) „*Bezprostředním výsledkem výtvarné tvorby je výtvarný produkt*

(objekt, artefakt) *lineární, plošný, prostorový nebo časoprostorový.*“ (H. Hazuková, 1995, s. 9)

Výtvarná imaginace

Výtvarná imaginace může být také známá pod pojmem obrazotvornost nebo představivost. H. Hazuková zde též zmiňuje, že jde o „vnitřní činnost“, stejně jako u výtvarného vnímání, ovšem na rozdíl od něj už dochází k přetváření výsledku, který není dosud pozorovatelný. Uvádí několik podob výtvarné imaginace a to např. myšlenkovou a představovou, řízenou a volnou, přemýšleci a snovou (zahrnuje snění ve dne i v noci). Díky tomu tvoří výtvarná imaginace určitý „mezistupeň“ mezi výtvarným vnímáním a výtvarnou tvorbou. „*Musí nutně předcházet činností zobrazujícím, respektive být součástí procesní tvorby.*“ (H. Hazuková, 1995, s. 11) Výtvarná imaginace může následovat až po zobrazujících činnostech, ovšem ne vždy. Aby došlo k jejímu uskutečnění, je nutné mít dostatečné množství předvýtvarných zážitků, zkušeností a představ. (H. Hazuková, 1995)

2.5.1 VÝTVARNÝ PROJEV DÍTĚTE

Zde jsem se stručně zabývala výtvarným projevem dítěte, uvedla jsem některé jeho znaky, významy barev v projevu a zvláštnosti barevnosti výtvarného projevu.

Jak se můžeme dočíst v mnohé odborné literatuře, dětský výtvarný projev, tzn. dětská díla (obrázky apod.), je považován za dětské umění. Z toho plyne, jak konkrétně ve své knize zmiňuje H. Hazuková, že pojem dětský výtvarný projev vzbuzoval nemalý zájem mnoha výtvarných umělců, ale zároveň také psychologů a antropologů, kteří se zabývali především otázkou, zda je dítě „malým umělcem“. Pro srovnání se můžeme podívat na dílo známého malíře Pabla Picassa: „Kresba štětcem“ z roku 1935 a obrázek předškolního dítěte, pojmenovaný „Princezna“ a též se jedná o stejnou techniku- kresba štětcem. Obrázky ve své knize popisuje H. Hazuková. (viz obr. II, III), (H. Hazuková, 2005)

Znaky výtvarného projevu

Hlavní znaky dětského výtvarného projevu a rozdíly mezi dětským a výtvarným projevem dospělého jsou v tom, co každý z nich zobrazuje. Děti zobrazují nejenom to, co viděly a znají, ale jde i o začleňování jejich představ, ať už zrakových, sluchových,

hmatových, chuťových nebo pohybových. Oproti tomu dospělí jedinci se liší tím, že svůj projev, chceme-li tvorbu, přibližují hodně skutečnosti a snaží o její, co nejpřesnější napodobení. (H. Hazuková, 2011, s. 54) To se podle mého názoru u dětí příliš neobjevuje. Při praxi v mateřské škole jsem občas pozorovala děti, které chtěly nějakou věc nebo událost zobrazit přesně podle skutečnosti, přestože to od nich nebylo vyžadováno. Pokud se jim nedařilo svou představu přesně zobrazit, ihned znervózněly, byly bezradné a kolikrát se daly i do pláče.

„Učitelky MŠ by měly tyto charakteristické znaky (zvláštnosti) dětského projevu nejen dobře znát, ale také mít povědomí o jejich vývojové podmíněnosti.“ (H. Hazuková, 2011, s. 54)

Význam barvy ve výtvarném projevu dítěte

Význam barev se může lišit na základě různých autorů a článků. J. Brožek ve své publikaci obecný význam barev v dětském výtvarném projevu nezmiňuje. Důvodem je jeho názor, že obliba barev a jejich volba ve výtvarné výchově je individuální a subjektivní. Ani výzkumy v této oblasti nejsou příliš prokazatelné a velmi často se od sebe výsledky liší. Uvádí pouze barvy, které jsou u dětí předškolního věku nejvíce oblíbené. Jedná se o barvy *„červená a modrá oranžová, žlutá, zelená a fialová“*. (J. Brožek, 2002, s. 62) Oproti tomu R. Davido vysvětluje, že použití jakékoliv barvy má vždy nějaký význam a vypovídá něco o daném člověku, v našem případě o dítěti. R. Davido uvádí několik barev a jejich význam v případě, že je použije dítě.

červená- podle doktora A. Bouveta je používání červené barvy normální před 6. rokem, po 6. roce už může značit agresivitu, popř. malou nebo žádnou kontrolu emocí; pokud není červená barva sytá, může to znamenat, že je dítě nemocné

modrá- je používána dětmi kolem 5. roku a značí větší sebekontrolu než mají děti používající v tomto věku barvu červenou, kolem 6. roku značí používání modré barvy dobrou adaptaci, ovšem pokud je používána až příliš, může to značit příliš sebekontroly *„Modrá nahrazuje hnědou, když dítě opravdu nechce zůstat „miminkem“.“* (R. Davido, 2001, str. 37)

zelená- má velmi podobný význam jako barva modrá, ovšem zobrazuje převážně sociální vztahy

žlutá- značí závislost dítěte na dospělém, je používána většinou sama nebo spolu s červenou

hnědá- používají ji většinou děti umíněné, konfliktní a ty, které se ocitají ve špatných vztazích (rodinných, sociálních)

fialová- může u dětí značit neklid, úzkost, někdy je používána se zelenou, celkově je ale používána málo

černá- dítě používající černou barvu má bohatý vnitřní život nebo tato barva značí úzkost, pokud je černá hodně používána v pubertě, je dítě nepřístupné a ostýchá se při vyjadřování citů (R. Davido, 2001)

Ovšem musíme brát ohled na různé vlivy (faktory), které mohou význam barev ovlivnit, jak uvádí R. Davido. Např. kombinace barev, linie, formy, móda a kulturní vlivy.(R. Davido, 2001) V tomto názoru se oba autoři shodují. Brožek též poukazuje na oblibu barev ovlivněnou různými faktory, mezi které řadí i faktory etnické a geografické. Soudí tak podle odlišnosti *„preference barev u chlapců a dívek“*. (J. Brožek, 2002, s. 63)

Dále R. Davido zmiňuje rozdíl používání barev mezi extrovertním a introvertním dítětem. Extrovertní dítě je hodně afektivní, vyhledává společnost a vřele vyjadřuje své city. Používá velký počet barev, ale převážně červenou, žlutou, oranžovou a bílou. S introvertním dítětem se naopak špatně navazují kontakty a vyvíjí omezenou činnost. Používá méně barev, většinou jednu nebo dvě, a to- modrou nebo zelenou, fialovou nebo černou, výjimečně šedou.

Dítě, které je stabilní a dobře adaptované, požívá většinou čtyři až šest barev. Ovšem to neznamenaá, že bude používat stále stejné barvy. Může procházet různými obdobími, kdy například bude používat velkou škálu barev nebo naopak žádné (tomuto období, říkáme období bez barev). (R. Davido, 2001)

„V interpretaci kresby nemá barva absolutní hodnotu, ale všeobecně vzato jasné, teplé barvy svědčí o vyrovnanosti, zatímco tmavé barvy ukazují na tendenci ke smutku, úzkosti, případně odpor k někomu nebo něčemu. Bledé odstíny vyjadřují citovou nevyrovnanost nebo špatný zdravotní stav.“ (R. Davido, 2001, s. 38)

Zvláštnosti barevnosti dětského výtvarného projevu

Uplatnění tzv. reálné barevnosti- dítě používá určitou barvu vždy tam, kde určitá barva správně být má, tzn. dítě ví, že je slunce žluté, nebe modré, tráva zelená,... rozvoj této zvláštnosti mohou brzdit *„předávaná barevná schémata“*, což znamená, že učitelka

dětem radí, jakou barvičkou malovat („Nebe je vždy modré, musíš použít modrou pastelku.“)

dekorativní použití barev- dítě používá (upřednostňuje) především ty barvy, které oblíbené, přestože správně by daná věc měla mít jinou barvu; oproti tomu najdeme děti, které se této zvláštnosti vyhýbají, protože volí barvičky takovým způsobem, aby jejich výsledný obrázek byl hezký a barevně správný

neréálná barevnost výtvarné práce- zatímco ostatní děti využívají velikou škálu barev a kladou důraz na barevnost své práce, jiné děti, které spíše upřednostňují kreslení před malbou, si vystačí po celou dobu své práce pouze s jedinou pastelkou

nahodilost v použití barvy- může nastat např. v situaci, kdy se na dítě nedostane určitá barva, o kterou mělo zájem nebo ji potřebovalo, a proto použije jinou, přestože neodpovídá dané zobrazované věci; nastávají i situace, kdy dítě potřebuje danou barvu za každou cenu použít ve svém projevu, proto raději počká

projevy psychologického působení barvy- barvy mohou působit na psychiku a to např. neobvykle zvolenou barvou v projevu; dítě si k určité situaci nebo předmětu připoutá určitou barvu, kterou kdy následně vidí, daná situace nebo věc se mu připomene; psychologické působení může být také důsledkem tzv. „barevného slyšení“ (H. Hazuková, 2011)

2.5.2 VÝTVARNÁ PŘEDSTAVIVOST

Ve výtvarné představivosti jsem se zabývala tím, co jsou to představy, především z literatury historické a z pohledu psychologie (Piaget).

Představivost je ve výtvarném umění velmi důležitá, jak uvádí mnoho autorů. „*Představa nemá jen smyslově názorný charakter.*“ (J. Uždil, 1980, s. 100) Jejich obsah a kontury se neustále mění, jak píše J. Uždil. Velkou cenu mají představy v běžném životě, ale v dětství jsou nepostradatelné. Vznikají u věcí, které známe nebo už jsme někdy viděli, ale vytváříme si je i u věcí, které jsme nikdy neviděli, neexistují (smyšlené postavy, věci apod.) nebo jsou nehmotné (lásky, nenávist, atd.) J. Piaget říká, že konečná podoba představ, tak jak ji známe z knih nebo z vlastní zkušenosti, neexistuje u dětí, které jsou mladší dvou let. U těchto dětí se kolem 9-12 měsíce objevují představy konkrétních předmětů a věcí, které dítě už zná nebo je před nějakou chvílí mělo na očích. Ovšem představy věcí neexistujících si dítě dokáže vytvořit až po druhém roce života. (J. Piaget,

2001) V předškolním období už je představivost rozvinutá více a dětem slouží k poznání světa, k orientaci v něm a k utvoření si vztahu k okolnímu světu. (M. Vágnerová, 2005)

Představivost hodně získává díky rozvoji vnímání. Díky tomu si dítě dokáže snadněji vyvolat představy a tím i lépe převyprávět děj pohádky nebo jiného příběhu či zážitku. (I. Plevová, 1999)

Existuje celá řada nejrůznějších představ (druhů představ) a mezi nejběžnější patří ty, ve kterých ožívají známé nebo již dříve poznané jevy (představy paměti) a jsou velmi důležité (jako kámen a malta pro stavbu). Zmínit mohou ještě představy fantazie (fantazijní představy), které lze využít i ve výtvarném projevu. J. Uždil o tomto druhu představ píše, že *„nejsou jen znovuoživenou smyslovou zkušeností, ale vznikají kombinační činností vědomou i nevědomou a dovedou zpodobnit, zkonkrétnit a proměnit v přesvědčivý útvar i to, co nikdy neexistovalo, ale co si lze právě jen- představit.“* (J. Uždil, 1980, s. 100) U předškolních dětí můžeme ještě narazit na představy, které jsou považovány za skutečnost, které sami děti věří. Těmto představám se říká „eidetismus“ a objevuje se před 6. rokem a následně v 6. roce vrcholí. Upadá většinou, až dítě dosáhne mladšího školního věku. Ovšem může se stát, že eidetismus nezmizí a u některých lidí přetrvá až do dospělosti. *„Takoví lidé jsou zpravidla umělci, kteří si uchovají zřetelný obraz scény nebo předmětů.“* (I. Plevová, 1999, s. 78)

Představy se nevytvářejí u všech lidí stejně, ale záleží na osobnosti člověka a jejích zvláštěnostech. Pro každého je i typická jiná forma představivosti. Pokud chceme dosáhnout maxima v nějakém určitém směru, jak píše J. Uždil, musíme svou představivost směřovat právě tímto směrem, žádným jiným. (J. Uždil, 1980)

3 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

V této kapitole jsem stručně popsala výzkum jako takový, dále jsem uvedla východiska výzkumu, jeho metody a průběh a následně samotné výzkumné šetření- obsahovou analýzu textu a interview. Tím jsem se chtěla přesvědčit o tom, co uvádí odborná literatura o barvě a jejím významu v životě dítěte.

Výzkum

Výzkumu obecně se věnuje mnoho lidí, ať už jsou to profesionálové nebo pouze studenti či učitelé. Provádíme se různými způsoby, které vždy vedou k vyřešení určitých problémů a rozšíření poznatků v oblasti pedagogiky. Může sloužit i pro účely bakalářských diplomových a jiných prací. Nejedná se pouze o odbornou činnost, ale člověk v něm může nalézt nové poznatky o sobě i svém okolí a potěšení sobě samému. Při výzkumu je důležité si vše pečlivě naplánovat, aby vše probíhalo tak, jak má.

Při realizaci výzkumu využíváme výzkumné metody. To je proces, při kterém získáváme informace ohledně daného tématu, který realizujeme v terénu. Ke každé výzkumné metodě buďto existují již připravené výzkumné nástroje, které můžeme ihned použít nebo si výzkumné nástroje vytvoříme sami, popř. pozměníme již existující tak, aby nám vyhovovaly.

6 nejpoužívanějších metod, podle Gavory:

- pozorování
- škálování
- dotazník
- interview
- obsahová analýza textu
- experiment

(P. Gavora, 2010)

3.1 VÝCHODISKA VÝZKUMU

Ve výzkumu jsem se zabývala výtvarnými činnostmi (úkoly), které pracují s barvou a rozvíjí tak určitým způsobem barevnou představivost u dětí. Úkoly jsem popsala

z hlediska práce s barvou a analyzovala podle předem zvolených kritérií. Dále jsem realizovala interview, které bylo podloženo předem připravenými otázkami. Interview jsem uskutečnila v 5 mateřských školách s 5 respondenty. Odpovědi jsem následně analyzovala. Cílem výzkumu bylo zjistit, zda v praxi platí o barvě a jejím vlivu na rozvoj barevné představivosti u dětí to, co uvádí odborná literatura, ze které jsem čerpala.

3.2 METODY A PRŮBĚH VÝZKUMU

V této podkapitole se věnuji podrobnému popisu výzkumných metod, použitých v mé práci. Následně jsem popsala, jak jsem celý výzkum realizovala.

Obsahová analýza textu

Je to speciální metoda, jak uvádí Gavora, která pracuje se slovy a může se provádět nekvantitativním nebo kvantitativním způsobem. Jejím průkopníkem byl Bernard Berelson, který ji definoval „*jako výzkoumnou metodu, která umožňuje objektivní, systematický a kvantitativní popis zjevného obsahu textu.*“ (P. Gavora, 2010, s. 143) Zpočátku se analyzovaly zprávy z novin, rozhlasů a později se prosadila i analýza ve vojenství, kdy se analyzovaly zprávy z cizích zemí. Později se jí začali zabývat i „*psychologové, sociologové, lingvisté a žurnalisté*“. Smaozřejmě se také hojně využívá v pedagogickém výzkumu a proto je „*důležitým nástrojem poznání jednotlivých oblastí výchovy a vzdělávání*“ . (P. Gavora, 2010, s. 143)

Při postupu obsahové analýzy si nejprve volíme základní soubor, který ale obvykle bývá příliš obsáhlý (jde o veškeré texty týkající se daného problému). Z tohoto důvodu vytváříme výběrový soubor, který obsahuje výběr textu ze souboru základního podle určitých kritérií, které si určíme. Dále si určíme významovou jednotku, kterou může tvořit slovo, tvrzení nebo v našem případě téma. Dále se určí analytické kategorie, které hodnotí významové jednotky. Následuje kvantifikace, při které se zjišťuje „*frekvence, tj. absolutní počet, relativní počet (procento), průměr, směrodatná odchylka apod.*“ . Na samém závěru se provádí interpretace zjištěných frekvencí. To znamená, že se „*zjistěné kvantitativní údaje slovně popíší, vysvětlí a interpretují*“ . (P. Gavora, 2010, s. 145)

Průběh výzkumu:

Nejprve jsem si vybrala 3 publikace, nabízející výtvarné činnosti pro děti. U těch jsem provedla obsahovou analýzu textu a tím jsem získala úkoly pracující s barvou,

se kterými jsem dále pracovala. U každého úkolu jsem popsala, jakým způsobem s barvou pracuje, popř. co rozvíjí. Dále jsem každý úkol analyzovala na základě 3 kritérií, která jsem určila předem. Při výběru kritérií jsem vycházela z teoretické části, abych dosáhla svého cíle a tím obě části propojila. Výsledku jsem docílila shrnutím analýz jednotlivých úkolů.

Interview

Jde o interpersonální kontakt, kdy jde ve většině případech a kontakt z očí do očí. Je při něm obzvláště důležité klást důraz na raport, což znamená navázat s tázaným dobrý, přátelský vztah. Pokud by se tak nestalo, může tázaný odmítnout spolupráci. Obsahem interview jsou otázky, které mohou být otevřené, polouzavřené a uzavřené a odpovědi. Odpovědi můžeme se souhlasem respondenta zachytit na nahrávací přístroj (diktafon) nebo je zaznamenávat písemně. Při písemném zaznamenávání odpovědí můžeme postupovat buďto průběžným zapisováním odpovědi, zapsáním jejího přibližného znění až po odpovědi respondenta, popř. může zvolit pomocníka, kterým může být i počítač. Odpovědi, které během interview získáme tvoří produkt. Důležitým předpokladem pro správnou realizaci interview je i volba prostředí. Prostor bychom měli volit tak, aby nás během něj nikdo nerušil, byl ze klid a ticho. To znamená zvolit nejlépe oddělenou a uzavřenou místnost, mimo ostatní osoby. Při vyhodnocování odpovědí seřazujeme odpovědi respondentů do skupin (kategorií).

Druhy interview:

- strukturované interview- pevně dané otázky, které se nesmí měnit
- nestrukturované- otázky nejsou pevně dány, mohou vznikat náhodně podle odpovědi respondenta
- polostrukturované- stanoveno několik pevných otázek, ostatní vznikají v průběhu

(P. Gavora, 2010)

Průběh výzkumu:

Interview jsem se rozhodla udělat strukturované, to znamená s pevně danými otázkami. Otázek bylo celkem 9, z toho 7 otázek bylo otevřených a 2 polouzavřené. Otázky jsem pokládala v přesném pořadí, které jsem si určila. Odpovědi respondentů jsem

si během rozhovoru ihned písemně zaznamenávala do záznamového archu. Zaznamenané odpovědi jsem následně vyhodnotila u každé otázky zvlášť a vyvodila z nich závěr.

3.3 OBSAHOVÁ ANALÝZA TEXTŮ

V této části jsem se zabývala obsahovou analýzou uvedených publikací, nabízející výtvarné činnosti pro děti od V. Slavíkové: Tvořím, tvoříš, tvoříme, Výtvarné čarování, Dívej se, tvoř a povídej! U každého úkolu je krátký popis, jakým způsobem při daném úkolu pracujeme s barvou a analýza provedená na základě 3 kritérií zvolených podle teoretické části. Pro přehlednost a pozdější, snadnější dohledání v knize jsem uvedla za jednotlivé úkoly číslo strany, na které je najdeme.

Společná kritéria obsahové analýzy úkolů:

- i. rozvoj vnímání- toto kritérium jsem zvolila z toho důvodu, že úzce souvisí s představivostí, díky vnímání dochází ke snadnějšímu vybavování si představ a děti tak i lépe dokáží převyprávět nějaký děj
- ii. rozvoj představivosti- barevné slyšení již popisují v teoretické části, ale podle mého názoru mezi tato tři kritéria patří z toho důvodu, že se barevné slyšení při výtvarných činnostech s barvou objevuje velice často, např. když dá učitelka dětem pokyn, aby namalovali strom, děti si u pojmu strom automaticky vybaví zelenou barvu, která náleží koruně a hnědou barvu, která znázorňuje kmen, netává se, že by si děti strom spojily s jinou barvou
- iii. rozvoj prožívání- dochází k němu při vnímání barvy, kdy na nás barva vždy nějak působí, může v nás vyvolat různé psychické stavy, vyvolávat různé pocity, ...

3.3.1 TVOŘÍM, TVOŘÍŠ, TVOŘÍME

V této publikaci rozděluje V. Slavíková úkoly do 5 oblastí podle RVP. Tuto strukturu jsem ponechala, aby bylo jasné, ve které oblasti má daný úkol dítě rozvíjet.

Dítě a jeho tělo

Let čmeláka (str. 38)

Děti leží kolem zeleného kruhu a poslouchají skladbu „Let čmeláka“. Představují si čmeláka, který léta na louce. Následně z kousků barevného papíru skládají (zobrazují)

květinu, kterou nalepí na kruh. Poté si vyberou barevný mastný pastel, kterým vyjadřují let čmeláka mezi květinami, dle své fantazie. Procvičují si názvy barev i to, jak vypadají. Barvy volí podle toho, jaké barvy se objevují na květinách.

Analýza:

- i. vnímání- činnost rozvíjí vnímání tím, že se děti učí pojmenovat barvy, které vidí
- ii. „barevné slyšení“- činnost rozvíjí i „barevné slyšení“ tím, že poslouchají skladbu, která v nich vyvolává určité pocity tím, že si děti představují let čmeláka na louce, vybavují si i určité barvy a tím může být ovlivněn výběr jejich barev při tvorbě květiny
- iii. prožívání- skladba působí na dětské prožívání, to jak na děti v této oblasti působila, následně děti znázorňují libovolnými tahy na papír

Postavíme pět sněhuláků (str. 39)

Při této činnosti se rozvíjí spíše předmatematické schopnosti, ale na začátku sedí děti kolem modrého batikovaného kruhu, který znázorňuje zamrzlou vodní hladinu. Podávají si míče a navzájem si sdělují, jaký tvar a barvu vodní hladina má. Na každého působí modře batikovaný kruh jinak, proto ne vždy každý musí říct, že je kruh modrý.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají různé odstíny modré a tím získávají poznatky o tom, že není jen jedna modrá barva, ale existuje více jejích odstínů
- ii. „barevné slyšení“- děti získávají povědomí o tom, že voda se může znázornit modře, přestože ve skutečnosti je bezbarvá, proto když v budoucnu budeme chtít, aby děti namalovaly vodu, dětem se vybaví voda ve spojitosti s modrou barvou
- iii. prožívání- tato činnost na prožívání dětí v oblasti barvy nepůsobí

Pozor, auto! (str. 41)

Děti si hrají na řidiče podle pokynů učitelky. Na barevné signály- červená, oranžová a zelená děti správně reagují. Procvičují si tak postřeh, zrakové vnímání, paměť a pozornost.

Analýza:

- i. vnímání- je rozvíjeno tím, že děti musí důkladně vnímat a věnovat pozornost barevným signálům učitelky, musí vnímat i změny barev

- ii. „barevné slyšení“- rozvoj zde přímo není, ale můžeme sem zahrnout to, že děti na barevný signál nějak reagují, to znamená, že při pohledu na určitou barvu se jim vybaví pokyn s ní související (červená- stůj), můžeme říci, že jde o „barevné slyšení“, ale naopak
- iii. prožívání- je rozvíjeno tím, že se děti učí reagovat na signály pohybem, může to v nich vyvolávat pozitivní emoce- radost z pohybu, ale i negativní, kdy se děti mohou stydět a proto odmítat činnost

Dítě a jeho psychika

Barevný svět kolem nás (str. 67)

Děti sedí v kruhu a na pokyn učitelky se rozhlídnou po třídě a najdou tři věci v barvách, které mají rádi. Následně zobrazují barevný svět, při kterém si procvičují barvy. Učitelka dává pokyny: „Položte doprostřed kruhu všechny červené věci.“ apod. Postupně přidávají ostatní barvy, vzniká barevný svět. Děti pracují ve skupinách a každá skupina vyhledává předměty určité barvy nebo jejich odstínů a tvoří z nich barevné cestičky. Nakonec své barevné cestičky propojují s cestičkami ostatních.

Procvičují si tak barvy, zrakové vnímání, paměť, pozornost a logické myšlení. Rozvíjí také svou fantazii.

Analýza:

- i. vnímání- je rozvíjeno tím, že děti vyhledávají pouze určitou barvu a její odstíny, pojmenovávají ji
- ii. „barevné slyšení“- v této činnosti není rozvíjeno
- iii. prožívání- tím, že děti vybírají barvy, které mají rádi, musí tyto barvy nějakým způsobem působit na jejich prožívání, pokud učitelka zadá dětem barvu, kterou nemají rády, může to ovlivnit jejich prožívání činnosti a to např. negativními emocemi nebo projevy chování

Na zahrádce (str. 69)

Děti na základě pokynů učitelky zobrazují (vytvářejí) květiny z barevných papírů, které si trhají na malé proužky. Mezi hotovými květinami se proletují jako motýlci a vyberou si jednu, která je něčím zaujme, a řeknou, proč je daná květina zaujala (tvar, barva). Květiny mohou děti dále třídit podle barev.

Analýza:

- iv. vnímání- děti vnímají různé barvy na základě toho, jak květiny vypadají- vnímají barevný vzhled květiny
- v. „barevné slyšení“- v této činnosti není rozvíjeno
- vi. prožívání- děti činnost prožívají i pohybem a ten je ovlivňován tím, jak barva působí na jejich prožívání. Pokud barva působí kladně, děti se jí snaží co nejvíce přiblížit a naopak

Korálky se roztrhaly (str. 84)

Děti sedí na zemi u truhly plné korálků. S korálky různě pracují a poté je navlékají pro princeznu. Sami si je třídí podle barev a poté je přiřazují k princeznám na obrázku a zdůvodňují svůj výběr.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají různé barvy a jejich odstíny, učí se je odlišovat a třídít podle barevnosti
- ii. „barevné slyšení“- v této činnosti není rozvíjeno
- iii. prožívání- děti prožívají činnost ve svých představách, kdy se můžou cítit, že právě ony jsou princeznami a princí, vyvolává v nich pozitivní emoce a dobrou náladu využívají fantazii pro navlékání korálků

Dítě a ten druhý**Jak šly barvičky na procházku (str. 136)**

Děti nakreslí domeček dle své fantazie, který vystříhnou. Nalepí na čtvrtku, poté si ze 4 barev vyberou jednu, kterou se vydají pomocí štětce na procházku. Dělá linie a plochy tak dlouho, dokud e nepotká s ostatními dětmi a jejich cestičkami. Děti pozorují barevné prolínání, rozvíjí svou představivost a fantazii.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají různé barvy, následně si určují cestu mezi domečky a vnímají kudy se „prochází“
- ii. „barevné slyšení“- tato činnost nerozvíjí
- iii. prožívání- děti při této činnosti mohou prožívat různé emoce, např. i strach, aby se s cestami ostatních dětí setkaly, popř. nervozitu, jak to dopadne

Račte vstoupit (str. 155)

Děti se procházejí po školce, povídají si říkadlo a na pokyny učitelky si všímají věci kolem sebe. Vyberou si jednu, která je nejvíc zaujme, a tu popíší a zdůvodní svůj výběr. Mohou následovat různé činnosti, např. vyhledávání různých barev.

Analýza:

- i. vnímání- rozvíjí ho díky tomu, že děti na pokyny učitele reagují a vnímají věci, kterých by si za normálních okolností nemusely ani všimnout, učí se vnímat věc z více pohledů, nejen jako celek, to znamená, že popisují nejen co to je, ale i barvu, tvary, zvláštnosti
- ii. „barevné slyšení“- se při této činnosti nerozvíjí
- iii. prožívání- prostředí mateřské školy na děti touto činností může působit jinak než obvykle a děti mohou začít prožívat různé emoce na základě věcí a rozmanitosti barev, které kolem sebe vidí

Dítě a společnost**Pravidla nejen pro motoristy (str. 163)**

Děti si vyberou vestičky s auty a připomenou si základní pravidla. Jedním z nich je reakce na barevný signál.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají barevné signály učitelky a reagují na nastalé změny, na tyto signály reagují, vnímají, že každá barva má jiný význam
- ii. „barevné slyšení“- můžeme říci, že tato činnost ho rozvíjí tím, že učitelka dá barevný signál a dítě si při pohledu na danou barvu vybaví pokyn s ní související
- iii. prožívání- je vyjadřováno pohybem, reagují na změny, prožívání této činnosti při pohledu na dané barvy mohou doprovázet i zvuky (mručení, povzdechy), pokud dítě vidí červenou, je zklamané, že musí stát, ovšem když uvidí červenou v jiné situaci, negativní emoce to v něm nevyvolá

Podzimní obraz (str. 165)

Menší děti roztírají barvy na papír a vytvářejí list v barvách podzimu. Rozvíjí tak své představy o podzimu, které následně vyjadřují pomocí barev.

Analýza:

- i. vnímání- rozvíjí ho používáním barev, které vidí ve svém okolí v době podzimu, učí se vnímat a pozorovat své okolí, jeho barevnost a různorodost
- ii. „barevné slyšení“- když učitelka řekne podzim, nemusí si každé dítě vybavit stejnou barvu, každé dítě řekne tu barvu, která ho napadla nejdříve, poté získává rozhled o tom, že podzim lze vyjádřit různými barvami, když učitelka použije jiný pojem související s podzimem (kaštan, vítr, slunce), dětem by se měla vybavit barva s ním spojená, pokud ne, děti získají nové poznatky
- iii. prožívání- děti pomocí barev zobrazují své představy o podzimu, podle toho, jak na ně dané barvy působí, vypadá výsledný projev

Kytičko, schovej mě (str. 179)

Děti vystříhají z barevného papíru květy. Při klidné hudbě poletují děti jako motýlci mezi květinami. Pokud začne pršet nebo vítr, děti hledají, u které květiny se schovají. Musí dávat pozor na barvu. Pokud si dítě vybere květinu jiné barvy než je on, odpoví mu květin, že ho neschová, že není např. červený jako ona. Děti si rozvíjí zrakové vnímání a procvičují si základní barvy.

Analýza:

- i. vnímání- dochází k vnímání několika věcí najednou, děti musí vnímat hudbu a měnit podle ní svůj pohyb a zároveň vnímat barevnost květin, aby se schovaly ke správné
- ii. „barevné slyšení“- tato činnost ho nerozvíjí
- iii. prožívání- děti spolu s pohybem prožívají spoustu emocí, při klidné hudbě se mohou také uklidnit nebo naopak být nervózní, protože chtějí běžet nebo mají strach, že včas nenajdou květinu své barvy

Dítě a svět**Kosí koupel (str. 187)**

Na vycházce děti pozorují přírodu a vše kolem ní. Mohou se zaměřit i na různé odstíny barev. Uvědomují si, že není pouze jedna zelená. Zelená může mít více odstínů. Stejně tak jako jiné barvy. Rozvíjí tak své zrakové vnímání a pozornost.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají věci a přírodu kolem sebe důkladněji než obvykle, především barevnou rozmanitost světa kolem nás, procvičují tak především zrakové vnímání
- ii. „barevné slyšení“- tato činnost nerozvíjí
- iii. prožívání- děti prožívají působení barev v jejich okolí, mohou v nich vyvolat dobrou náladu, radost, nabudit k nějaké činnosti (běh, skákání, výskání)

Pozor kluci, červená (str. 194)

Děti si povídají o dopravních prostředcích, silničním provozu na silnici a pravidlech. V průběhu jízdy, mimo jiné, děti reagují na barevný signál (červená- stůj, zelená- jed'). Procvičují si zrakové vnímání a barvy.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají barevné signály učitelky a reagují na nastalé změny, na tyto signály reagují, vnímají, že každá barva má jiný význam
- ii. „barevné slyšení“- můžeme říci, že tato činnost ho rozvíjí tím, že učitelka dá barevný signál a dítě si při pohledu na danou barvu vybaví pokyn s ní související
- iii. prožívání- je vyjadřováno pohybem, reagují na změny, prožívání této činnosti při pohledu na dané barvy mohou doprovázet i zvuky (mručení, povzdechy), pokud dítě vidí červenou, je zklamané, že musí stát, ovšem když uvidí červenou v jiné situaci, negativní emoce to v něm nevyvolá

Probouzení stromů (str. 208)

Děti si povídají o stromech, jeden z nich následně vyrábějí. Při jeho vybarvování míchají různé odstíny zelené (koruna) a hnědé (kmen). Poznávají tak nové odstíny barev a učí se s nimi pracovat.

Analýza:

- i. vnímání- vnímají barvu z jiných pohledů, vnímají průběh vzniku jiných odstínů
- ii. „barevné slyšení“- učitelka se zeptá, jakou barvu má koruna a děti odpoví- zelenou, může říci, že kůra stromu je jako čokoláda, na to děti zareagují, že čokoláda je hnědá a kůra stromu tedy také

- iii. prožívání- povídání o stromech děti nabudí k následné činnosti, vyvolává v nich emoce, prožívají i z estetického hlediska a to tím, že je může nadchnout, jakým způsobem vznikají nové odstíny barev jejich mícháním

Toulání prstem po mapě (str. 210)

Děti pozorují mapu a na pokyny vyhledávají podle barev určitá místa (řeky, nížiny, hory. K místům přiřazují barvy a zdůvodňují, proč tam, kde je modrá barva, nebude nížina. Následně zobrazují domy, stromy, zámky apod. dle své vlastní fantazie různými barvami a umísťují je na mapu.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají seskupení barev, tvarů a linií na mapě, uvědomují si, že každá barva něco znamená
- ii. „barevné slyšení“- učitelka řekne, ukažte na mapě řeku, rybník, moře, děti si vybaví, že voda má modrou barvu a na mapě vyhledají modrá místa
- iii. prožívání- při této činnosti, podle mého názoru, rozvíjeno není

Komentář 1

Analýzou těchto úkolů jsem došla k závěru, že všechny úkoly barevnou představivostí dětí rozvíjí v oblasti vnímání. Děti vnímají pestrost a různorodost barev věcí, které je obklopují v každodenním životě, učí se barvy vyhledávat, pojmenovat základní barvy a postupně poznávat různé odstíny barev. Vnímají i barevné signály, na které musí správně zareagovat. Osvojují si význam barev tím, že barvami zobrazují své představy, nálady a pocity. K nim musí zvolit barvy, které jejich momentální stavy vystihují nejvíce. Barevné slyšení je rozvíjeno pouze v 8 úkolech, takže není tak časté. K jeho rozvoji dochází, aniž by si to děti uvědomovaly, protože při určitém pojmu se dětem barva s ním související vybaví automaticky. Jindy musí děti chvíli přemýšlet, ale následně si barvu k pojmu přiřadí také. Tím právě dochází k rozvoji barevného slyšení. Rozvoj prožívání probíhá většinou v emoční rovině, úkoly působí na dětské emoce a mohou je ovlivňovat v rozhodování, výběru barev apod.

3.3.2 DÍVEJ SE, TVOŘ A POVÍDEJ!

V této publikaci V. Slavíková vymezila 3 oblasti podle způsobu práce s barvou. Díky tomu byla řešerše úkolů o něco snazší, protože jsem je nemusela po jednom vyhledávat v celé knize. Tento způsob rozdělení mi přijde praktický, protože si mohu vyhledat konkrétní činnost s konkrétním materiálem v obsahu.

Práce s barvou- imaginace

Barevné setkávání (str. 27)

Děti zde vyjadřují své představy, emoce, pocity a nálady. Učitelka vypráví nějaký příběh, který v dětech vyvolá imaginaci, která v dětech vyvolává i určité dojmy. Znázorňují barevnou představu.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají příběh a to, jak na ně působí, vnímají své pocity, emoce, atd.,
- ii. „barevné slyšení“- je rozvíjeno tím, že děti v příběhu slyší slova, která v nich vyvolají představu určité barvy
- iii. prožívání- prožívají práci prostřednictvím představ, které je následně vybudí k dané abstraktní činnosti

Barevná zahrádka (str. 32)

Děti zde realisticky (popř. abstraktně) zobrazují na základě vyprávění zahrádku, tzn. svou momentální představu. Následně děti své zahrádky dají dohromady a domalovávají je společně v jeden celek.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají opět příběh, na základě kterého malují (sluchové vnímání)
- ii. „barevné slyšení“- není činností rozvíjeno
- iii. prožívání- příběh děti motivuje a vyvolá v nich pozitivní emoce

Vesmír (str. 33)

Děti zobrazují své představy o skutečnosti v podobě jejich vlastního vesmíru (hvězdy, planety, pod.) a následně dojde opět ke společnému setkání s ostatními dětmi (jejich výtvoři).

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají pouze své představy a ty zobrazují
- ii. „barevné slyšení“- učitel řekne vesmír a dětem se vybaví spousta světlých barev na černém podkladě
- iii. prožívání- tato činnost přímo prožívání nerozvíjí

Toulání krajinou (str. 34)

Děti zobrazují krajinu z ptáčích perspektivy a to tím, že volí vhodné barvy pro krajinu a tu následně nanášejí, otiskují a roztírají. Rozvíjí si tak dovednosti práce s barvou.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají barvy přírody, vybírají je z široké škály barev
- ii. „barevné slyšení“- pokud řekne učitel příroda, každé dítě jmenuje jednu barvu, kterou si představilo ve spojitosti s tímto pojmem
- iii. prožívání- činnost příliš nepůsobí na prožívání, jde spíše o dovednosti dítěte

Práce s barvou podle určitých pravidel**Barevný dialog (str. 35)**

Při této činnosti si děti povídají o barvách, učí se rozeznávat teplé a studené, vnímají účinky barev, vyjadřují své emoce, pocity a nálady. Uvědomují si kvalitu barev, umí se rozhodnout při volbě barvy, mají určitý postoj k barvě a poznají sytost a světlost tónu.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají rozdíly mezi barvami (sytost, světlost, kvalita, aj.)
- ii. „barevné slyšení“- není při této činnosti rozvíjeno
- iii. prožívání- rozvoj prožívání zde přímo neprobíhá, ale děti získávají povědomí o působení barvy na jejich psychiku

Jak cestují barvičky (str. 39)

Každé z dětí si zvolí jednu barvu, kterou zaplňuje papír liniemi a plochami podle své fantazie, dokud se na papíře nesetká s ostatními dětmi. Hledáme rozdíly a podobnosti mezi vytvořenými díly dětí (tvary, barvy).

Analýza:

- i. vnímání- dochází k vnímání prostoru a barevných linií a ploch, které dítě nanáší na papír, jejich rozdíly a podobnosti
- ii. „barevné slyšení“- není při této činnosti rozvíjeno
- iii. prožívání- spleť barev může na děti působit, zaujmout je, probudit v nich zvědavost (hádání co může obrázek představovat apod.)

Náš barevný svět (str. 40)

Děti se rozdělí do skupinek, každá skupinka bude mít jednu barvu. V této barvě si bude hledat předměty ve svém okolí, ze kterých bude stavět (zobrazovat) svůj svět, např. zelený svět, žlutý svět.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají určitou barvu ve všech jejích podobách
- ii. „barevné slyšení“- není při této činnosti rozvíjeno
- iii. prožívání- dítě si musí zapamatovat svou barvu, kterou hledá a to v něm může vyvolat negativní emoce- strach, ale i napětí z toho, kdo vytvoří nejlepší svět

Ztracený obraz (str. 41)

Děti si vybraly ústřížek z časopisu, který následně barvami dotvářeli z části na celek- výsledný obrázek. Vyjadřovali tak svou fantazii a představu.

Analýza:

- i. vnímání- je vnímán ústřížek, na který se děti soustředí, vnímají každý jeho tvar, barvu apod.
- ii. „barevné slyšení“- není při této činnosti rozvíjeno
- iii. prožívání- činnost může působit na dětské emoce, vyvolávat v nich strach z neúspěchu

Individuální práce s barvou

Ticho a zvuky (str. 43)

Děti poslouchají ticho a okolní zvuky, které následně barvami přenášejí na čtvrtku. Vyjadřují tak své představy o tichu a zvucích.

Analýza:

- i. vnímání- k rozvoji dochází sluchovým vnímáním neslyšitelného (ticho) a běžných zvuků, které obvykle nevnímáme
- ii. „barevné slyšení“- není při této činnosti rozvíjeno
- iii. prožívání- děti vyjadřují nejenom své představy, ale také svou momentální náladu, pocity a emoce

Má veselá a smutná nálada (str. 47)

Děti vyjadřují pomocí barvy své pocity. Malují zážitky, které si vybaví při vyprávění příběhu. Malují buďto abstraktně nebo podle skutečnosti.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají sami sebe, své pocity a vyprávěný příběh
- ii. „barevné slyšení“- není při této činnosti rozvíjeno
- iii. prožívání- představa nějakého zážitku v dětech vzbuzuje určité emoce (těšivost, radost, stesk), vzbuzuje v nich touhu namalovat zážitek

O smutném království (str. 47)

Pomocí barevných látek vyjadřují děti své emoce. Pokud vyjadřují smutek, vyberou si barvu, která pro ně smutek značí a naopak. Využívají kontrasty. Následně vytváří smutné království, kde se objevují „smutné“ barvy, od nejsvětějších po nejtmaší a naopak. Děti si tak uvědomují význam barev a kdy takové barvy použít.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají sami sebe a své emoce, různé barvy a jejich význam (veselé, smutné)
- ii. „barevné slyšení“- není při této činnosti rozvíjeno
- iii. prožívání- emoce, které prožívají při této činnosti, znázorňují děti barevnými látkami

Barevný svět u maminky v bříšku (str. 50)

Děti leží na boku, představují si, že jsou miminka u maminky v bříšku a poslouchají vyprávění učitelky. Následně se přemístí ke stolu a malují sebe jako miminko v bříšku. Bříško naznačí oválem kolem miminka. Prostor kolem miminka vybarvují barvami a snaží se zachytit, jakou měly asi náladu, když byly ještě v bříšku. Barvy volí podle toho, jak na ně působí. Pokud měly dobrou náladu nebo se cítily dobře, používají veselé barvy a naopak.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají vyprávění, své představy
- ii. „barevné slyšení“- není při této činnosti rozvíjeno
- iii. prožívání- děti prožívají vyprávění, vžívají se do svých představ, že jsou miminkem, vyvolává to v nich pozitivní i negativní emoce, které znázorňují

Komentář 2

Shrnutím výsledků analýzy textů jsem zjistila, že v těchto úkolech dochází ve větším množství k vnímání příběhu, představ, vyprávění i sebe samého. V ostatních případech děti vnímají barvy, jejich odstíny a významy. Barevné slyšení je rozvíjenou pouze u tří výtvarných činností, ostatních se netýká. V prvním případě se rozvíjí barevné slyšení na základě čteného příběhu učitelem, kdy si dítě při určitých slovech okamžitě vybaví nějakou barvu. V dalších dvou případech je barevné slyšení rozvíjeno na základě pojmů vesmír a příroda. Oba tyto pojmy představují velkou škálu barev a záleží pouze na dětech, která je v danou chvíli napadne. Mohou si vybavit i více barev najednou. V oblasti prožívání dochází při výtvarných činnostech k vyvolání určitých emocí, které mohou ovlivňovat jejich představy, rozhodování, výběr barev apod. tak jako v předchozím komentáři.

3.3.3 VÝTVARNÉ ČAROVÁNÍ

Poslední publikace obsahuje největší nabídku úkolů s barvou. Ovšem oproti předchozím dvěma publikacím není rozdělena do žádných oblastí, přesto v ní najdeme velké množství výtvarných úkolů a to nejen týkajících se barvy.

Kam se schovávají broučci (str. 39)

Děti při této práci poznávají barvy, určují jim podobné a ty následně používají při otiskování listů na papír. Jde o zobrazení listů pomocí barvy. Rozvíjí se cit pro barevnou kompozici a také dochází k učení se pracovat s barvou.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají a poznávají nové barvy, přiřazují k nim podobné
- ii. „barevné slyšení“- při povídání o listech si každé dítě samovolně představí nějakou barvu, kterou má spojenou s listy
- iii. prožívání- děti vyjadřují své emoce barvami, které volí podle toho, jak na ně v danou chvíli působí, zda je něčím zaujaly

Tajemství pod ledem (str. 45)

Představujeme si, co se asi skrývá pod ledem a následně se pokoušíme o vyjádření našich představ pomocí barvy a to zapouštěním barev a otiskováním. Při otiskování si všímáme změn, které nastávají v odstínech barev.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají barvy a barevné odstíny, i to, jak se barvy mění při zapouštění
- ii. „barevné slyšení“- při této činnosti není rozvíjeno
- iii. prožívání- změny barev mohou na děti působit ve velké míře, děti poznávají nový způsob zacházení s barvou, objevují nové odstíny a barvy a to v nich může vyvolávat určité emoce a ovlivňovat jejich psychiku

Kouzelná ryбка (str. 47)

Děti si podle fantazie namalují ryбку tuší a následně ji barevně vybarvují dle své fantazie. Následně vytváří vodní hladinu kolem ryčky pomocí zapouštění barev. Jde tedy o zobrazení, kdy děti popisují barvou vodní svět. Osvojují si tak dovednosti s barvou.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají různé odstíny modré barvy, od nejsvětější po nejtmaší
- ii. „barevné slyšení“- při povídání o rybníku si ho děti ihned spojí modrou, výjimečně zelenou, barvou
- iii. prožívání- děti mají představu, která ovlivňuje jejich emoce a psychiku, následně děti své představy zobrazují barvami

Hra pro mráz a meluzínu (str. 49)

Děti si hrají na meluzínu tak, že brčkem rozfoukávají bílou barvu a skvrnu pozorují. Následně jsou Mráz a rozfoukanou bílou barvu dokreslují špejlí modrou tuší nebo inkoustem. Rozvíjí si tak výtvarnou fantazii.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají změny při rozfoukávání barvy, následně tvary skvrny, podle kterých ji dokreslují tuší
- ii. „barevné slyšení“- děti si pojem zima a vše co k ní patří, spojují s bílou barvou
- iii. prožívání- činnost ovlivňuje dětskou psychiku- děti přemýšlí, jak možné, že se skvrna „rozutíkala“ do všech možných stran, přestože foukaly stále rovně

Vzpomínka na rozbalování vánočního dárku (str. 55)

Děti zobrazují průběh jejich rozbalování dárků (popisují) tuší a následně vybarvují. Rozvíjí si tak barevnou představivost a výtvarné myšlení.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají své představy o tom, co zažily
- ii. „barevné slyšení“- není při této činnosti rozvíjeno
- iii. prožívání- vzpomínka na oblíbené svátky v dětech vyvolává kladné emoce, radost, touhu svěřit se, proto ve většině případů budou volit veselé barvy

Barevná vánoční hudba (str. 56)

Malujeme při vánoční hudbě a vyjadřujeme tak své pocity a představy při poslechu pomocí barvy. Osvojujeme si dovednosti s barvou a učíme se soustředit na výtvarnou výchovu.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají hudbu, zvuky, které se v ní objevují a následně si uvědomují své pocity a představy
- ii. „barevné slyšení“- hudba v dětech vyvolává představy, kterým děti můžou přiřadit určitou oblíbenou barvu
- iii. prožívání- děti pro zobrazení představ používají barvy, které nejlépe v danou chvíli vyjadřují jejich emoce

Jaro, jak se právě probouzí (str. 78)

Děti vyjadřují své představy při hudbě, která se týká příchodu jara. Díky tomu se soustředí na výtvarnou výchovu, demonstrují své dovednosti při práci s barvou a rozvíjí si „aktivní imaginaci“ (tzv. fantazijní představivost).

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají nejen hudbu, ale i barvy patřící k jaru
- ii. „barevné slyšení“- při hudbě spojené s jarem, si děti vybavují i barvy, které k jaru patří
- iii. prožívání- hudba v dětech vyvolává různé emoce, díky kterým se děti chtějí hýbat, představují si jaro, popř. zážitky s rodiči, pocity z těchto představ vyjadřují barvami

Co rozveselí starý velký kámen (str. 80)

Děti poznávají, hledají a porovnávají různé barvy, hledají stejné nebo podobné. Učí se tak výtvarnému vidění, vztahu mezi barvami, barevné kompozici a rozvíjí svou výtvarnou představivost a fantazii.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají různé barvy, jejich odstíny a vztahy mezi nimi, vnímají prostředí kolem sebe
- ii. „barevné slyšení“- při této činnosti není rozvíjeno
- iii. prožívání- činnost na prožívání příliš nepůsobí, může vyvolat u dětí emoce, když se snaží najít určitou barvu (strach, nervozita, odhodlání)

Jak schovat můj stín (str. 82)

Děti vybarvují své předem obkreslené tělo libovolnými barvami. Zobrazují sami sebe. Při této práci si osvojují dovednosti práce s barvou a cit pro barevnou kompozici.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají, jak vidí sami sebe
- ii. „barevné slyšení“- když si dítě řekne „já“ vybaví si, mimo jiné, barvy, které má rádo
- iii. prožívání- děti se zobrazují dle své momentální nálady a pocitů, které má

Jaro na tvé dlani (str. 84)

Děti malují barvami na ruce kamarádovi, kterého si zvolí. Volba barev a ornamentů závisí pouze na jejich vlastní fantazii. Pokud neví, mohou se inspirovat barvami na oblečení kamaráda. Osvojují si dovednosti práce s barvou.

Analýza:

- i. vnímání- vnímání barev oblečení
- ii. „barevné slyšení“- není při této činnosti rozvíjeno
- iii. prožívání- děti prožívají radost z nově poznané práce s barvou, která v nich může vyvolat různé pocity a emoce z dosud nepoznaného

Rozhovory mezi kapkami deště (str. 87)

Jedná se o hry s barvou, kdy si každé dítě vybere svou oblíbenou barvu, kterou zanechávají stopy na čtvrtce. Tyto stopy vede takovým směrem, aby se potkalo se stopami jiných dětí.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají barvy, které mají rády a plochu čtvrtky
- ii. „barevné slyšení“- není při této činnosti rozvíjeno
- iii. prožívání- činnost vyvolává u dětí emoce (strach, že se nesetká se stopami ostatních, radost z činnosti)

O třech zakletých stromech (str. 94)

Při této práci děti míchají různé odstíny barev- zelené a hnědé a následně je pozorují. Rozvíjí si tak dovednosti práce s barvou, opakují (popř. učí) si názvy barev a objevují výtvarné hodnoty v barvách.

Analýza:

- i. vnímání- vnímají barvy a jejich odstíny, jejich míchání a vznik nových, pojmenovávají barvy
- ii. „barevné slyšení“- děti si pod pojmem strom představí zelenou a hnědou barvu
- iii. prožívání- děti pociťují různé emoce, při objevování nových odstínů barev a práci s nimi

Pozvání na ptačí koncert (str. 96)

Děti popisují ptáčka (opakování barev) a následně malují „ptačí koncert“ dle své fantazie. Rozvíjí se práce s barvou a děti si zopakují názvy barev, soustředí se na výtvarnou činnost a uvědomují si výtvarné hodnoty v barvách.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají barvy a jejich názvy, které vidí na ptáčkovi
- ii. „barevné slyšení“- není při této činnosti rozvíjena
- iii. prožívání- barevnost ptáčka může působit na emoce a psychiku dětí, něčím je zaujmout a podle toho následně malují

Duhové bubláni (str. 101)

Děti foukají barevné bubliny bublifukem nad archem papíru a pozorují, jak se bubliny za letu mění (tvar, barva). Vzniklé skvrny mohou dále rozfoukávat nebo měnit nakláněním papíru. Rozvíjí a vyjadřují tím svou fantazii a představivost.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají tvary a především barvy a jejich změny
- ii. „barevné slyšení“- není při této činnosti rozvíjeno
- iii. prožívání- let bublin v dětech vyvolává kladné emoce

Duhové lítání (str. 105)

Děti si vyberou svou oblíbenou barvu a k ní nějakou druhou, se kterou tato barva tvoří dvojici (lze je míchat). Následně si děti představují, že jsou bublina, která někam cestuje. Když bublina doletí na místo, děti svou oblíbenou barvou dané místo namalují a následně ho dotváří druhou barvou. Pozorují změny, které nastávají při smíchání těchto dvou barev. Rozvíjí si tak dovednosti práce s barvou a procvičují si názvy barev.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají své představy, barvy, jejich názvy a změny při jejich míchání
- ii. „barevné slyšení“- není při této činnosti rozvíjeno
- iii. prožívání- děti v představách prožívají cestu bubliny, vyvolávat to v nich může různé emoce, jak pozitivní tak i negativní (u emocionálně náchylnějších jedinců)

Výlet v bublině (str. 106)

Děti namalují bublinu, kolem ní místa, kam by se s ní chtěly vydat. Následně jednou barvou vybarví bublinu a jinou barvou okolí bubliny. Vyjadřují své představy a přání. Rozvíjí si tak svou představivost a cit pro barevnou kompozici.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají své představy, uvědomují si různá místa, barvy
- ii. „barevné slyšení“- když si děti představí své oblíbené místo, vybaví si k němu i určitou barvu, kterou mají rády nebo s ní mají dané místo spojené
- iii. prožívání- děti prožívají své představy, které v nich mohou vyvolat různé emoce a pocity

Cesty a cestičky, které nás někam zavedou (str. 108)

Děti malují různé cestičky a potůčky, proto si musí namíchat několik odstínů modré a zelené barvy. Rozvíjí si tak cit pro barevnou kompozici, procvičují si práci s barvou a rozvíjí fantazii.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají určitou barvu, její změny při práci s ní (míchání, naředění), vnímají, kudy cesta (potok) povede, učí se pojmenovat odstíny barev (světlá modrá, tmavá zelená)
- ii. „barevné slyšení“- není při této činnosti rozvíjeno
- iii. prožívání- děti pocítují radost z objevování něčeho nového

Barevné toulání jedné kapky rosy (str. 124)

Děti rozfoukávají kaňku na papíře a následně barvami (barvy duhy) vybarvují vzniklá místa kolem kaňky. Pozorují, jak se kaňka stává veselejší (barevnější). Procvičují si tím práci s barvou a opakují si názvy barev.

Analýza:

- i. vnímání- děti vnímají barvy náležící duze, tvar kaňky a její proměnu díky barvám, opakují názvy barev (pojmenovávají je)
- ii. „barevné slyšení“- když se řekne barevný jako duha, děti si ihned vybaví základní barvy duhy
- iii. prožívání- rozveselování kaňky děti prožívají stejně, čím je kaňka veselejší, tím lepší náladu mají děti

Komentář 3

Ve většině případů dochází k vnímání barev a jejich odstínů, občas se objevuje vnímání představ a tvarů. Vnímání barev většinou náleží věcem a jevům, kterými jsou děti obkloповány. V polovině činnosti je zapojeno i barevné slyšení, které je v této publikaci tedy zastoupeno nejvíce. K barevnému slyšení dochází na základě výkladu učitelky, která zmíní určitý pojem, při kterém by se dětem měla vybavít barva s ním spojená (příroda-zelená, nebe-modré). Vnímání barev ovlivňuje prožívání a na základě toho volí děti barvy, kterými znázorňují své představy a pocity, které měly při dané činnosti. Opět je tedy prožívání dětí ovlivněno nejvíce v emoční rovině a ovlivňuje jejich rozhodování.

3.4 INTERVIEW

V této podkapitole se zabývám druhou výzkumnou metodou- interview. Vypisuji zde, pro přehled, seznam otázek, které jsem při realizaci interview pokládala, zabývám se interpretací výsledků a v závěrečném komentáři získané výsledky z odpovědí shrnuji.

Interview jsem realizovala v 5 mateřských školách, jak již zmiňuji na začátku praktické části, s pěti náhodně vybranými učiteli mateřských škol-respondenty. Respondenti se pohybují ve věkové kategorii 25-55 let. Tři z nich vystudovali vysokou pedagogickou školu, jeden ji právě dokončuje a poslední respondent vystudoval vyšší pedagogickou školu. Zvolila jsem strukturované interview, obsahující 7 otevřených otázek a 2 otázky polouzavřené. Odpovědi respondentů jsem ihned zaznamenávala do připraveného záznamového archu. Otázky jsou zaměřené na barevnou představivost, techniky a způsoby práce s barvou, vybavenost mateřských škol a konkrétních činností týkající se barvy.

3.4.1 SEZNAM OTÁZEK OBSAŽENÝCH V INTERVIEW:

1. Jaké má podle vás výtvarná výchova možnosti v rozvíjení barevné představivosti dětí?
Co podle vašeho názoru omezuje tyto možnosti?
2. Kde berete inspiraci k technikám malby?
3. Máte v příruční knihovně nějaké knihy o výtvarném umění (např. o malířích a malířských směrech) a o barvě ve výtvarné výchově?
4. Má vaše školka zvláštní místnost pro výtvarnou tvorbu?
5. Jak byste hodnotila vybavenost vaší školky nástroji, materiály a pomůckami pro práci s barvou?
6. Které malířské techniky ve Vv používáte?
akvarel
tempera
vodové barvy
pastely – suché, polomastné, mastné (olejové), voskové
fixy – tenké, silné
modelovací hmoty
barevné papíry
jiné:

7. Jaké způsoby „zacházení“ s barvou při tom uplatňujete?

- barevné kreslení, rozfoukávání barev, zapíjení barev, míchání barev, vybarvování, otiskování, stříhání, lepení, batikování, vyškrabávání, jiné

8. V souvislosti s jakými náměty jste pracovali s barvou v tomto školním roce? (uveďte i konkrétní techniky)

9. Kterou techniku práce s barvou mají vaše děti v největší oblibě?

3.4.2 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

Po realizaci interview v jednotlivých mateřských školách jsem se zabývala výsledky, které jsem získala. Interpretaci výsledků jsem prováděla u každé otázky zvlášť. Postupně jsem interpretovala odpověď každého z respondentů a zjištěné informace z odpovědí jsem shrnula do komentáře.

Otázka č. 1

Respondent 1 uvedl, že díky výtvarné výchově děti více vnímají barvy, jejich odstíny, práci s nimi a že je důležité, před každou výtvarnou činností, ve které se pracuje s barvou si s dětmi říci, jaké budemem používat barvy a k čemu je můžeme přiřadit. Za omezování rozvoje barevné představivosti považuje nezájem učitelů se, v tomto směru, dětem věnovat.

Respondent 2 uvedl, že děti díky výtvarné výchově dochází k novým poznatkům o tom, jak se dá pracovat s barvou a že pomocí barvy mohou vyjádřit své pocity, nálady, představy. K omezování podle něj může docházet, když je ve výtvarné výchově barva využívána minimálně.

Respondent 3 nevěděl, co přesně si pod pojmem „barevná představivost“ představit, ale jeho názor byl, že díky barvám mohou děti vyjádřit sami sebe nebo v nich objevit různé podobnosti s věcmi či jevy (náhodně rozfoukané barvy mohou představovat nějaký předmět, který poznáme nejen díky tvaru, ale i barvě). I díky barvám děti poznávají věci okolo sebe. Tento rozvoj může ovlivnit bezmyšlenkovitá volba barev při kreslení (děti nedávají barvám žádný význam).

Respondent 4 se shoduje s respondentem 2 na tom, že děti získávají nové poznatky o práci s barvou a vyjádření se pomocí barvy. Ovšem tento rozvoj podle něj omezuje, když učitel řekne pokyny k práci, ale už se dětí neptá, jaké barvy mají k dispozici, jak je mohou používat apod.

Respondent 5 uvedl, že děti si díky výtvarné výchově uvědomují mnoho odstínů barev a ví, že se dají barvy míchat (zesvětlovat, měnit). V omezování rozvoje barevné představivosti se shoduje s respondentem 1.

Otázka č. 2

Respondent 1 uvedl, že k inspiraci využívá materiály z předešlých let, literaturu a návrhy od kolegyň.

Respondent 2 se inspiruje většinou na internetu, vyjímečně ze starších materiálů.

Respondent 3 se inspiruje také na internetu, jiných pedagogů nebo má spontánní nápad, aniž by se někde inspiroval.

Respondenti 4 a 5 se shodují pouze na internetu a vybraných knížkách s činnostmi pro výtvarnou výchovu.

Otázka č. 3

Respondenti 1 a 2 uvedli, že v knihovně žádné knihy tohoto typu nemají.

Respondent 3 si myslí, že ne, ale protože je v mateřské škole krátce, není si jistý.

Respondenti 4 uvedl knihy Čtvero ročních období a Ateliér výtvarných nápadů.

Respondent 5 uvedl, že knihy s nápady pro výtvarnou činnost knihovna obsahuje.

Otázka č. 4

Respondenti 1,2 a 4 uvedli, že zvláštní místnost pro výtvarnou tvorbu nemají. Respondenti 3 a 5 zvláštní místnost mají.

Otázka č. 5

Všichni respondenti se shodli, že vybavení jejich mateřské školy je dostatečné. Veškeré základní a potřebné pomůcky mají k dispozici. Navíc respondent 1 a 4 uvedli, že pokud chtějí pracovat s neobvyklým materiálem, mohou jej dokoupit.

Otázka č. 6

Respondent 1 vybral temperu, vodové barvy, pastely, tenké fixy, modelovací hmoty (modelína) a barevné papíry.

Respondent 2 vybral temperu, vodové barvy, polomastné a voskové pastely, tenké i silné fixy, modelovací hmoty, barevné papíry a barvy na tělo

Respondent 3 vybral temperu, vodové barvy, voskové pastely, tenké fixy, modelovací hmota (modelína a hlína), barevné papíry a tuš.

Respondent 4 vybral temperu, vodové barvy, polomastné a voskové pastely, tenké i silné fixy, modelovací hmoty a barevné papíry.

Respondent 5 vybral temperu, vodové barvy, suché, polomastné a voskové pastely, tenké i silné fixy, modelovací hmoty, barevné papíry, barvy na tělo.

Otázka č. 7

Respondent 1 vybral barevné kreslení, rozfoukávání barev, zapíjení barev, míchání barev, vybarvování, otiskování- vlastní ruce, stříhání, lepení.

Respondent 2 vybral barevné kreslení, zapíjení barev, míchání barev, vybarvování, otiskování, stříhání, lepení, batikování.

Respondent 3 vybral rozfoukávání barev (pomocí brček), zapíjení barev, vybarvování, stříhání, lepení.

Respondent 4 vybral barevné kreslení, rozfoukávání barev, zapíjení barev, míchání barev, vybarvování, stříhání, lepení, vyškrabávání.

Respondent 5 vybral barevné kreslení, zapíjení barev, míchání barev, vybarvování, stříhání, lepení.

Otázka č. 8

Respondent 1

- podzimní drak- zapíjení vodových barev, stříhání a lepení barevných papírů
- čert, anděl, Mikuláš- barevný papír, fixy (tenké)- zápich
- jaro- slunce- barvy na tělo, obtiskování dlaní
- nebe- míchání temperových barev- různé odstíny modré

Respondent 2

- já a prázdniny- barevné kreslení voskovými pastely
- čert- výroba z barevného papíru a roličky od toaletního papíru
- vánoce- tvorba vánočního stromu- barevný papír a tempery
- jaro- malování květin temperou- stříhání, výzdoba

Respondent 3

- mandala přátelství- vybarvování pastelkami
- podzim- zapíjení nařazených temperových barev
- vánoční přání- barevný papír- stříhání a lepení
- jaro- rozfoukávání vodových barev, dokreslování květin tuší

Respondent 4

- podzim- malování voskovými pastely, potření tuší- vyškrabávání stromu
- vánoční výzdoba- stříhání a lepení z barevného papíru
- sníh- otiskování temperových barev vatou- vločky, sníh
- velikonoční vejce- zdobení kraslic temperovými barvami a barevným papírem- dárek pro rodiče

Respondent 5

- velikonoce – výroba kraslic – stříhání, malba temperami
- masopust – výroba Masopusta – barevné papíry, lepení, stříhání, ohýbání
- zimní sporty – malování na hudbu, pastelky
- Mikuláš – výroba Mikuláše a mikulášské punčochy – trhání barevného papíru, lepení, obkreslování, stříhání

Otázka č. 9

Respondent 1 uvedl, že děti nejraději pracují s modelovacími hmotami, popř. voskovými pastely.

Respondent 2 uvedl, že děti mají nejvíce v oblibě lepení barevných papírů a vybarvování.

Respondent 3 uvedl, že děti nejraději rozfoukávají barvy, i když to není úkolem jejich práce. Líbí se jim nově vznikající tvary.

Respondent 4 uvedl, že děti mají nejraději malování pastelkami nebo fixami dle vlastní fantazie. Poslední dobou i vyškrabávání, které zkoušely zatím jednou.

Respondent 5 uvedl, že děti ze všeho nejraději otiskují. Bez ohledu na to, jestli jde o otisk rukou, brambor, přírodnin apod.

Komentář 4

Pokud shrnu odpovědi všech respondentů dohromady, můžu říci, že výtvarná výchova rozvíjí barevnou představivost tím, že děti seznamuje s barvami podrobněji, než je znají. Respondenti se téměř shodli na inspiraci pro výtvarnou tvorbu, kterou v největším množství poskytuje internet, následně materiály z předešlých let, kolegyně a na posledním místě literatura. Většina respondentů nemá nebo neví o tom, že by v příruční knihovně měli knihy, týkající se výtvarné výchovy, činností nebo malířů apod. Pouze dva uvedli, že mají v knihovně knihy s nápady pro výtvarnou činnost, které někdy využívají pro práci nebo inspiraci. V další otázce se opět shodli tři respondenti na tom, že zvláštní místnost pro výtvarnou tvorbu v mateřské škole nemají a dva respondenti mají a využívají ji. V odpovědích na otázku týkající se vybavení pro práci s barvou se shodli všichni respondenti, že je dostačující. V 6. a 7. otázce odpovídali respondenti také velmi podobně. Pracují většinou s obvyklými technikami (tempera, vodové barvy, pastely, fixy, barevné papíry, modelovací hmoty, ...). V předposlední otázce každý z respondentů zmínil, kdy a jak pracoval s barvou v tomto školním roce. Náměť práce se většinou týkal ročního období, popř. svátků, počasí apod. Neoblíbenější techniky dětí jsou různé, respondenti zmínili malbu temperami, vybarvování pastelkami, pastely, otiskování tempery, stříhání barevných papírů a používání modelovacích hmot.

4 ZÁVĚRY

V této kapitole shrnuji komentáře z předchozích podkapitol. Vysvětluji jak a proč bych se tématem zabývala jinak, kdyby mohla začít znovu a co bych doporučila těm, kteří by na mou práci chtěli v budoucnu navazovat. Díky studování literatury jsem se dozvěděla spoustu nových a zajímavých informací nejen na dané téma, ale i v oblasti výtvarné výchovy jako takové. Tyto informace pro mě budou mít jistě přínos v mé budoucí praxi v mateřské škole. Stejně tak jako má bakalářská práce.

Analýzou textů jsem chtěla zjistit, jaký počet úkolů se zabývá prací s barvou, jakým způsobem a co dané činnosti rozvíjí v oblasti barvy. Svého cíle jsem dosáhla, i když samotná analýza byla poměrně zdlouhavá a občas náročná. Celkem tedy ze všech analyzovaných publikací s barvou pracuje 46 úkolů, což je poměrně obsáhlá nabídka, ze které může učitel čerpat a tím podpořit barevnou představivost dětí současně s výtvarnými schopnostmi.

Analýzou textů ze 3 publikací jsem došla k 3 závěrům, které jsem shrnula dohromady a popsala, co dané úkoly rozvíjejí v největším množství. Ve většině úkolů jsme se setkali s vnímáním barvy, jejím vyhledáváním, ukazováním, popisováním či poznáváním a jejím používáním. Objevilo se i její využití pro vyjádření vlastních pocitů, představ, zážitků, ale i při kreslení, abychom pomocí barvy dali nějaké věci správný význam. Dále pak samozřejmě i odstíny barev, sytost a kvalita. Zaznamenat jsme mohli i vnímání příběhu, vyprávění a představ (objevovalo se nejvíce ve 2. publikaci). Barevné slyšení se při těchto úkolech rozvíjí poměrně málo. Prožívání téměř u všech úkolů směřovalo k emocím, které jsou u dětí danou činností vyvolávány.

Výzkumným šetřením metodou interview jsem se chtěla dozvědět, jak v různých mateřských školách pracují s barvou. Zajímal mě názor každého z respondentů na možnosti výtvarné výchovy v rozvoji barevné představivosti. Jaké využívají techniky a způsoby zacházení s barvou a zda mají dostatečné vybavení (nástroje, materiály, pomůcky) pro práci s barvou. Dále jsem se ptala na náměty, se kterými děti pracovali v letošním školním roce a jakou techniku mají děti nejvíce v oblibě. Problém byl pouze v první otázce, kdy většina učitelů nechápala znění. Překvapili mě odpovědi pouze u 3. otázky, která se týkala knih o výtvarném umění, kdy většina respondentů uvedla, že žádné knihy tohoto typu v knihovně nemá.

Při srovnání výsledků obou výzkumných metod jsem došla k závěru, že pedagogové v mateřských školách pracují se stejnými nebo obdobnými náměty

a technikami, které jsou nabízeny ve výtvarných úkolech daných publikací. Výzkumné šetření mi také prokázalo, že barva velký význam pro barevnou představivost dětí. Z toho plyne, že barva ovlivňuje více či méně všechna kritéria, která jsem zvolila při výzkumu a že v životě děti hraje velkou roli. Tím jsem si ověřila, že mé výzkumné šetření odpovídá tomu, co uvádí odborná literatura, ze které jsem čerpala a tím tedy dosáhla svého cíle.

Kdybych měla možnost začít s psaním bakalářské práce na toto téma znovu, zaměřila bych se na analyzované úkoly a některé z nich uskutečnila v praxi, abych získala i výsledky z jiného pohledu. Interview bych zvolila raději polostrukturované, aby bylo možné ptát se i na otázky, které z rozhovoru postupně vyplynou. Tím bych se mohla dozvědět obsáhlejší a zajímavější výsledky. Popřípadě bych místo interview vytvořila dotazník, který bych směřovala většímu počtu respondentů různých mateřských škol a tím zvětšila oblast výzkumného šetření a počet výsledků.

Jako doporučení pro ty, kteří by se stejným tématem chtěli zabývat, popř. navazovat na mou práci, bych zmínila prostudovat i zahraniční literaturu (v anglickém jazyce), která by se touto tematikou mohla zabývat více. Samozřejmě si stanovit jasný a především dosažitelný cíl, aby měla práce smysl. Ve výzkumné části by mohli použít i jiné metody, jak uvádím výše (polostrukturované interview, dotazník).

Resumé

Výzkumným šetřením jsme dospěli k poznatku, že využití barvy ve výtvarné výchově má velký vliv na život dítěte. Ovlivňuje jeho vnímání, barevné slyšení, prožívání i představivosti. Literatura s výtvarnými činnostmi nabízí nemalé množství úkolů pracujících s barvou. Tato práce přináší základní poznatky o barevné představivosti dětí, a jak barva děti ovlivňuje. Výzkumné šetření může být přínosem pro učitele, kteří se mohou inspirovat vybranými úkoly a tím podporovat rozvoj dětské představivosti. Stejně tak upozorňuje na to, že bychom neměli barvu ve výtvarné výchově podceňovat, protože je velmi důležitá při rozvoji dítěte v mnoha ohledech.

Klíčová slova

Barva, výtvarná výchova, výtvarný projev dítěte, představivost, předškolní dítě

Summary

By the research we reached to a know ledge that the using of colour in art has got a huge effect in the life of a child. The literature of art offers an enormous amount of a goals working with the colours. This work explores a basic know ledges about a coloured imagination of children and the way, how the colours influence the children themselves. The research can be a positive for the teachers who can be inspired by chosen tasks and that way support a development of children's imagination. The work also alerts on the fact that we shouldn't underestimate the colours in art, because it's very important in a development in lots of views of perception.

Keywords

Colour, artwork, child's expression of art, imagination, preschool child

Seznam literatury

- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. 1. Praha: Karolinum, 2005. 463 s. ISBN 80-246-0956-8
- BROŽEK, J. *Výtvarná výchova a barva*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2003. 170 s. ISBN 80-7044-494-0
- UŽDIL, Jaromír. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. 123 s. ISBN 14-583-80
- SLAVÍKOVÁ, V. , SLAVÍK, J. , ELIÁŠOVÁ, S. *Dívej se, tvoř a povídej!: artefietika pro předškoláky a mladší školáky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 200 s. ISBN 978-80-7367-322-2
- SLAVÍKOVÁ, V., SLAVÍK, J.,HAZUKOVÁ, H. *Výtvarné čarování*. Praha: Univerzita Karlova- Pedagogická fakulta, 2003. 212 s. ISBN 80-7290-016-1
- SLAVÍKOVÁ, V. a kol. *Tvořím, tvoříš, tvoříme*. Praha: Univerzita Karlova- Pedagogická fakulta, 2007. 220 s. ISBN 978-80-7290-341-2
- ROESELOVÁ, Věra. *Linie, barva a tvar ve výtvarné výchově*. Praha: SARAH, 2004. 265 s. ISBN 80-902267-5-2
- DAVIDO, Roseline. *Kresba jako nástroj poznání dítěte*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 208 s. ISBN 80-7178-449-4
- PIAGET, Jean. INHELDEROVÁ, Bärbel. *Psychologie dítěte*. 4. vyd. Praha: Portál, 2001. 143 s. ISBN 80-7178-608-X
- HAZUKOVÁ, H. *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Dr. Josef Raabe, 2011. 153 s. ISBN 978-80-87553-30-5
- HAZUKOVÁ, H. , ŠAMŠULA, P. *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova- Pedagogická fakulta, 2005. 129 s. ISBN 80-7290-237-7
- HAZUKOVÁ, H. *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově II*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 1995. 57 s.
- ČÍŽKOVÁ, J. – PLEVOVÁ, I. *Období předškolního věku*. In *Přehled vývojové psychologie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. 175 s. ISBN 80-7067-953-0
- ŠIKL, R. *Zrakové vnímání*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2012. 312 s. ISBN 978-80-247-3029-5
- GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. vyd. Brno: Paido, 2010. 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0

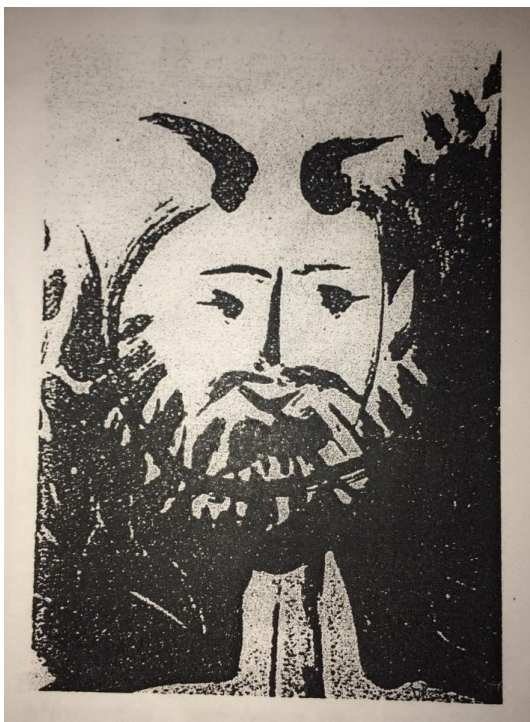
PŘÍLOHY

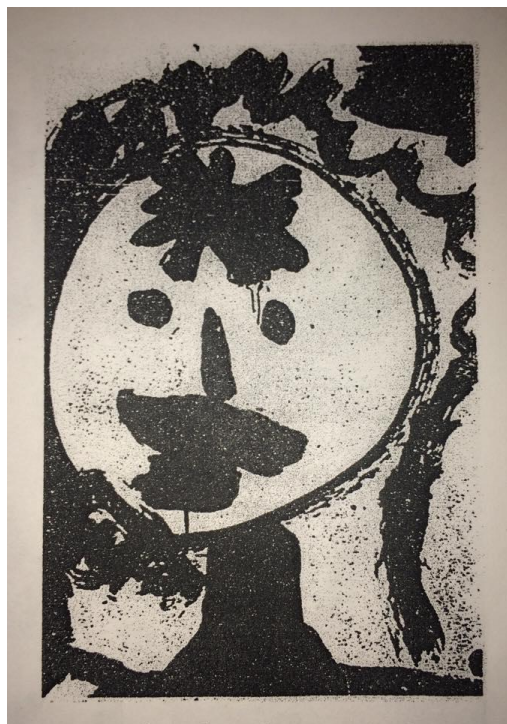
Obr. I

Barevný kruh- švédský tzv. barevný přirozený systém

(V. Slavíková, 2004)

Obr. II Pablo Picasso: „Kresba štětcem“
(H. Hazuková, 2005, s. 9)

Obr. III Dítě předškolního věku:
„Princezna“ (kresba štětcem)
(H. Hazuková, 2005, s. 9)

Záznamové archy

①

INTERVIEW

Věk: 55

Žena / Muž

Vystudovaný obor: Výtvarná pedagogická práce

1. Jaké má podle vás výtvarná výchova možnosti v rozvíjení barevné

představitivosti dětí? Co podle vašeho názoru omezuje tyto možnosti?

Děti díky tvorbě v rámci barvy (obstojí, práci s tím) se učí před tvorbou, tím se učí, jak barvy budou používat a jak jim je můžeme předat. Děti to rozvíjí, protože učitel se učí, že se s tímto směrem dětem učí.

2. Kde berete inspiraci k technikám malby?

materialy z předchozích let, literatura, návrhy kolegů

3. Máte v příruční knihovně nějaké knihy o výtvarném umění (např. o

malířích a malířských směrech) a o barvě ve výtvarné výchově?

umění.

4. Má vaše školka zvláštní místnost pro výtvarnou tvorbu?

umění a učím, že se bez ní obejdu.

5. Jak byste hodnotila vybavenost vaší školky nástroji, materiály a

pomůckami pro práci s barvou?

s některými vybavením jsem spokojena. Pokud potřebuji něco doložit, není to problém.

2

INTERVIEW

Věk: 25

Žena / Muž

Vystudovaný obor: Vyučitelka pedagogická (dobovka)

1. Jaké má podle vás výtvarná výchova možnosti v rozvíjení barevné představitivosti dětí? Co podle vašeho názoru omezuje tyto možnosti?

Děky vytvoření výtvarné představitivosti k novým postřehům a tím, jak se dá pracovat s barvou. Pomocí barvy mohou děti vyjadřovat své pocity, úžaly i přání. Pokud se barva také využívá minimálně, může k dopřít k většímu omezení.

2. Kde berete inspiraci k technikám malby?

internet, starší materiály (vstane od kolegyn)

3. Máte v příruční knihovně nějaké knihy o výtvarném umění (např. o malířích a malířských směrech) a o barvě ve výtvarné výchově?

Žádné žádné knihy umění.

4. Má vaše školka zvláštní místnost pro výtvarnou tvorbu?

~~ne~~ ne, výtvarná činnost provádíme pouze ve své třídě.

5. Jak byste hodnotila vybavenost vaší školky nástroji, materiály a pomůckami pro práci s barvou?

Ano, pro své potřeby a potřeby dětí máme dostatečné vybavení.

2

6. Které malířské techniky ve Vv používáte?

akvarel

tempera

vodové barvy

pastely – suché, polomastné, mastné (olejové), voskové

fixy – tenké, silné

modelovací hmoty

barevné papíry

jiné: *barvy na tělo*

7. Jaké způsoby „zacházení“ s barvou při tom uplatňujete?

- barevné kreslení
- rozfoukávání barev
- zapíjení barev
- míchání barev
- vybarvování
- otiskování
- střhání
- lepení
- batikování
- vyškrabávání
- jiné:

8. V souvislosti s jakými náměty jste pracovali s barvou v tomto školním roce? (uved'te i konkrétní techniky)

*ja a předci - kreslení vodovými pastely
 uč. výst. z barevného papíru a voličy na bílém papíru
 vánoce - tvoření vánočního stromu - barevný papír a tempery
 jaro - malování koltia temperou - stříhání, výřez*

9. Kterou techniku práce s barvou mají vaše děti v největší oblibě?

Lepení barevných papírů a vybarvování

3

INTERVIEW

Věk: 32

Žena / Muž

Vystudovaný obor: Výška' škola pedagogická

1. Jaké má podle vás výtvarná výchova možnosti v rozvíjení barevné

představivosti dětí? Co podle vašeho názoru omezuje tyto možnosti?

nevím, co bych si mám pod tímto pojmem představit, ale myslím si, že díky VV si děti uvědomí, že každou barvou mohou něco vyjádřit. Pokud máme náhodou rozpuštěné barvy, můžeme se vyblácit např. a namočit si prstíčkem, čímž se to může to, že děti bez rozmyslu volí barvy - modrá, žlutá, červená, zelená.

2. Kde berete inspiraci k technikám malby?

nejvíce na interakci, vzhledem k ostatním učitelům. Občas mám naprosto spontánní nápad, ale bydlím se předtím už někde inspirovala.

3. Máte v příruční knihovně nějaké knihy o výtvarném umění (např. o

malířích a malířských směrech) a o barvě ve výtvarné výchově?

to jsou malířské školy, jen trochu a zatím nemám přehled o výběru, vybavení. Kupte si ale, že tyto knihy o knihovně nejsou.

4. Má vaše školka zvláštní místnost pro výtvarnou tvorbu?

ano máme. Realizujeme o ní některé výtvarné činnosti.

5. Jak byste hodnotila vybavenost vaší školky nástroji, materiály a

pomůckami pro práci s barvou?

jako dostatečné. Liplu' vše nemáme, ale základní věci ano.

3

6. Které malířské techniky ve Vv používáte?

akvarel

tempera

vodové barvy

pastely - suché, polomastné, mastné (olejové), voskové

fixy - tenké, silné

modelovací hmoty (modelína, klinka)

barevné papíry

jiné: *leš*

7. Jaké způsoby „zacházení“ s barvou při tom uplatňujete?

- barevné kreslení
- rozfoukávání barev - *vytváříme křídla*
- zapíjení barev
- míchání barev
- vybarvování
- otiskování
- stříhání
- lepení
- batikování
- vyškrabávání
- jiné:

8. V souvislosti s jakými náměty jste pracovali s barvou v tomto školním roce? (uved'te i konkrétní techniky)

*maudala plátek - vybarvování pastelkami
 pooběd - zapíjení u různých teplot různých barev
 vianočné prázdnice - barevný papír - stříhání a lepení
 jaro - rozfoukáváním vodových barev; dotrskování květin tuší*

9. Kterou techniku práce s barvou mají vaše děti v největší oblibě?

*Mezi děti nejraději rozfoukávají barvy (pištolce to
 bylo úlohou). Líbí se jim také rozkrájení barvy.*

4

INTERVIEW

Věk: 43

Žena / Muž

Vystudovaný obor: Vysoká škola pedagogická

1. Jaké má podle vás výtvarná výchova možnosti v rozvíjení barevné představivosti dětí? Co podle vašeho názoru omezuje tyto možnosti?

Podle dětí pracují s barvou, rozlišují nové postavy. Díky barvě se mohou také vyjadřovat. Čerpat to může, když učitel zadá pokyny, ale uplatní se děti na barvy, které mají k dispozici a já se mohou pověřovat (kapitola 01)

2. Kde berete inspiraci k technikám malby?

Z interakce s výměnou s knih, které nabízí činnosti pro výtvarnou výchovu

3. Máte v příruční knihovně nějaké knihy o výtvarném umění (např. o malířích a malířských směrech) a o barvě ve výtvarné výchově?

Ano, máme zde čteno rodiněk obdrtí a letelích výtvarných ~~činností~~ úpadků

4. Má vaše školka zvláštní místnost pro výtvarnou tvorbu?

Ne, takovou místnost nemáme.

5. Jak byste hodnotila vybavenost vaší školky nástroji, materiály a pomůckami pro práci s barvou?

Vybavenost je dobrá. Nemohu si stěžovat a pokud děti něco chtějí, stačí si říct.

4

6. Které malířské techniky ve Vv používáte?

akvarel

tempera

vodové barvy

pastely – suché, polomastné, mastné (olejové), voskové

fixy – tenké, silné

modelovací hmoty

barevné papíry

jiné:

7. Jaké způsoby „zacházení“ s barvou při tom uplatňujete?

• barevné kreslení

• rozfoukávání barev

• zapíjení barev

• míchání barev

• vybarvování

• otiskování

• stříhání

• lepení

• batikování

• vyškrabávání

• jiné:

8. V souvislosti s jakými náměty jste pracovali s barvou v tomto školním roce? (uved'te i konkrétní techniky)

*podzim - malování voskovými pastely, potření lepič, vyškrabávání
vánoční výzdoba - stříhání a lepení z barevného papíru, stříhání
sníh - obkreslování temp. barvy, raket - stříhání, sníh
velkoucí vejce - zdobení barvami a barevnými
papírem - dárky pro rodiče*

9. Kterou techniku práce s barvou mají vaše děti v největší oblibě?

malování pastellami / fixami, vyškrabávání

(5) INTERVIEW

Věk: 43

Žena / Muž

Vystudovaný obor: Psychologie pedagogická

- 1. Jaké má podle vás výtvarná výchova možnosti v rozvíjení barevné představivosti dětí? Co podle vašeho názoru omezuje tyto možnosti?**

Děti si obvykle v učeňovské barvené oddělení, mají možnost barvit (že je možné učit) - s využitím videa. Hodiny učitelé uspořádají za účelem se s dětmi seznámit a prostředím přiblížit a to může vést k rozvoji.
- 2. Kde berete inspiraci k technikám malby?**

Internet, knihy s návodem vytváření děl
- 3. Máte v příruční knihovně nějaké knihy o výtvarném umění (např. o malířích a malířských směrech) a o barvě ve výtvarné výchově?**

Některé knihy s vytvářením děl v barvené učebnici.
- 4. Má vaše školka zvláštní místnost pro výtvarnou tvorbu?**

Ano máme a je to velmi praktické, protože si ve škole neprohlídáme stoly a učebnice nepotřebujeme.
- 5. Jak byste hodnotila vybavenost vaší školky nástroji, materiály a pomůckami pro práci s barvou?**

Velká částka i materiálů tu je a většinou to pro práci s barvou stačí.

6. Které malířské techniky ve Vv používáte?

akvarel

tempera

vodové barvy

pastely – suché, polomastné, mastné (olejové), voskové

fixy – tenké, silné

modelovací hmoty

barevné papíry

jiné: *barvy na foto*

7. Jaké způsoby „zacházení“ s barvou při tom uplatňujete?

- barevné kreslení
- rozfoukávání barev
- zapíjení barev
- míchání barev
- vybarvování
- otiskování
- stříhání
- lepení
- batikování
- vyškrabávání
- jiné:

8. V souvislosti s jakými náměty jste pracovali s barvou v tomto školním

roce? (uved'te i konkrétní techniky)

*velikonoce - výroba vraslic - stříhání; malba temperami
masopust - výroba masopustů - barevné papíry, lepení, stříhání
zimní sporty - malování na hudební nástroje
mikuláš - výroba mikulášů a jeho pomocníků - barevné papíry, lepení, stříhání*

9. Kterou techniku práce s barvou mají vaše děti v největší oblibě?

- *stříhání ekologičtější (brambory, ruce, ušky, krávy)*

(„autorka“)